BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM HÀ NỘI

NGUYỄN THỊ MƠ

NGHIÊN CỨU TỔNG HỢP XÚC TÁC TRÊN CƠ SỞ OXIT MANGAN ĐỂ XỬ LÝ VOC Ở NHIỆT ĐỘ THẤP

Chuyên ngành: **Hóa lý thuyết và Hóa lý**
Mã số: **9.44.01.19**

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ HÓA HỌC

Hà Nội - 2018

Công trình được hoàn thành tại

TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM HÀ NỘI

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Lê Minh Cầm

Phản biện 1: GS.TS. Đinh Thị Ngọ

Trường Đại học Bách Khoa Hà Nội

Phản biện 2: PGS.TS. Trần Thị Như Mai

Trường Đại học KHTN – Đại học Quốc gia Hà Nội

Phản biện 3: PGS.TS. Vũ Anh Tuấn

Viện Hóa học- Viện Hàn lâm KH&CN Việt Nam

Luận án sẽ được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận án cấp Trường họp tại Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Vào hồi .....giờ ... ngày ... tháng... năm...

Có thể tìm hiểu luận án tại thư viện

- **Thư viện Quốc Gia Việt Nam**
- **Thư viện Trường Đại học Sư phạm Hà Nội**

MỞ ĐẦU

Mangan oxit đang ngày càng thu hút được sự quan tâm đặc biệt trong các ứng dụng xử lý chất thải ô nhiễm do tính thân thiện với môi trường, sự linh hoạt trong cấu trúc và nhiều tính chất đặc biệt như hấp phụ, xúc tác, khả năng trao đổi ion… Mangan là kim loại đa hóa trị vì vậy sự biến đổi giữa $Mn^{2+} \leftrightarrow Mn^{3+} \leftrightarrow Mn^{4+}$ rất linh hoạt. Mangan oxit có thế oxi hóa khử cao, $E^0(Mn^{4+}/Mn^{2+}) = 1,23V$, nên có thể tham gia vào nhiều phản ứng oxi hóa khác nhau. Hơn nữa, khả năng dễ điều khiển số chiều, kích thước, cấu trúc tinh thể có thể mang lại cho vật liệu những tính chất mới như sự thay đổi trong hoạt tính bề mặt.Chính vì vậy, việc phát triển phương pháp tổng hợp điều khiển cấu trúc và hình thái học của mangan oxit được đặc biệt quan tâm trong xu hướng nghiên cứu hiện nay. Trong những năm gần đây, MnO_2 được tổng hợp dưới nhiều dạng cấu trúc khác nhau như α-MnO_2, β-MnO_2, γ-MnO_2, δ-MnO_2 và các nghiên cứu về mangan oxit đều chỉ ra rằng dung lượng hấp phụ cũng như khả năng xúc tác của mangan oxit phụ thuộc rất lớn vào cấu trúc và thành phần pha của vật liệu. Các công bố cũng chỉ ra rằng, hoạt tính xúc tác của mangan oxit phụ thuộc vào trạng thái oxi hóa, hình thái học, diện tích bề mặt, độ phân tán của pha hoạt động, độ tinh thể và thành phần oxi linh động của vật liệu. Tuy nhiên, ảnh hưởng của phương pháp tổng hợp đến cấu trúc, hình thái họcvà hoạt tính xúc tác của vật liệu vẫn chưa được thực sự chú ý. Hơn nữa, những biến đổi về tính chất, đặc biệt là khả năng oxi hóa khử và hoạt tính xúc tác của MnO_2 trong quá trình chuyển pha cho tới nay vẫn ít được đề cập đến. Ngoài ra, việc pha tạp các kim loại khác như Cu và Co vào MnO_2 thường được cho là có khả năng nâng cao hoạt tính xúc tác của vật liệu. Mặc dù vậy, bản chất ảnh hưởng của việc pha tạp kim loại khác đến hoạt tính xúc tác của MnO_2 chưa được làm sáng tỏ. Chính vì vậy, với mục đích làm rõ ảnh hưởng của phương pháp tổng hợp, quá trình chuyển pha của MnO_2 cũng như sự pha tạp kim loại chuyển tiếp khác (Cu) lên MnO_2 đến hoạt tính xúc tác của mangan oxit đối với phản ứng oxi hóa các hợp chất hữu cơ dễ bay hơi (VOC) gây ô nhiễm môi trường, chúng tôi đã lựa chọn đề tài luận án: "***Nghiên cứu tổng hợp xúc tác trên cơ sở oxit mangan để xử lý VOC ở nhiệt độ thấp".***

NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

CHƯƠNG I. TỔNG QUAN TÀI LIỆU

I.1. TỔNG QUAN VỀ VOC

I.1.1. Khái niệm về VOC

I.1.2. Nguồn gốc VOC

I.1.3. Tác hại của VOCs

I.2. TỔNG QUAN VỀ QUÁ TRÌNH OXI HÓA XÚC TÁC VOC

I.2.1. Xúc tác cho quá trình oxi hóa VOCs

I.2.1.1. Thành phần xúc tác

1.2.1.2. Tuổi thọ xúc tác

I.2.2. Cơ chế của phản ứng xúc tác

I.3. TỔNG QUAN VỀ MANGAN OXIT

I.3.1. Đặc điểm cấu trúc của mangan oxit

I.3.2. Tính chất và ứng dụng của mangan oxit

I.3.3. Các phương pháp tổng hợp mangan oxit

I.4. TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU TRONG VÀ NGOÀI NƯỚC

I.4.1. Tình hình nghiên cứu ở nước ngoài

I.4.2. Tình hình nghiên cứu ở trong nước

CHƯƠNG II. THỰC NGHIỆM

II.1. HÓA CHẤT

II.2. TỔNG HỢP VẬT LIỆU

II.2.1. Tổng hợp MnOx bằng các phương pháp khác nhau

- *Bằng phương pháp kết tủa:* MnO_x-*oxalat* được tổng hợp từ 1,51g $H_2C_2O_4.2H_2O$ và 3,58g $Mn(NO_3)_2$ 50%; MnO_x-*NaOH* được tổng hợp từ 0,46 g NaOH và 3,58 gam $Mn(NO_3)_2$ 50%.
- *Bằng phương pháp oxi hóa Mn^{2+}:* MnO_x-*pesunfat* được tổng hợp từ 1,35g $MnSO_4.H_2O$ và 1,82g $(NH_4)_2S_2O_8$; MnO_x-*pemanganat* được tổng hợp từ 0,95g $KMnO_4$ và 0,36g $Mn(NO_3)_2$.
- *Bằng phương pháp khử:* MnO_x-*oleic* được tổng hợp từ 1 gam $KMnO_4$ và 10 ml axit oleic.

II.2.2. Tổng hợp chuyển pha MnO_2 bằng phương pháp oxi hóa khử thủy nhiệt với các điều kiện tổng hợp khác nhau

- *Với tỉ lệ $KMnO_4/Mn(NO_3)_2$ khác nhau:* MnO_2 được tổng hợp từ $KMnO_4$ và $Mn(NO_3)_2$ với tỉ lệ số mol là 6:1, 4:1, 3:1, 2:1, 1:1 và 1:1,5; nhiệt độ thủy nhiệt là 160°C và thời gian thủy nhiệt 2 giờ.
- *Với thời gian thủy nhiệt khác nhau:* MnO_2 được tổng hợp từ $KMnO_4$ và $Mn(NO_3)_2$ với tỉ lệ số mol 3:1; nhiệt độ thủy nhiệt 160°C và thời gian thủy nhiệt 30 phút, 1 giờ, 2 giờ, 4 giờ, 8 giờ và 12 giờ.

II.2.3. Tổng hợp xúc tác MnO_2 pha tạp Cu

- Cu-MnO_2 được tổng hợp từ $KMnO_4$, $Mn(NO_3)_2$ và $Cu(NO_3)_2$ với tỉ lệ số mol $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ là 3:1, nhiệt độ thủy nhiệt 160°C và thời gian thủy nhiệt 2 giờ và hàm lượng Cu là 0,5%,1%, 2%.

II.2.4. Tổng hợp xúc tác CuO-MnO_x trên bentonit

- CuMn-Bent được tổng hợp từ các dung dịch $KMnO_4$, $Mn(NO_3)_2$, $Cu(NO_3)_2$ và bentonit tồn tại trong hỗn hợp phản ứng với tỉ lệ số mol $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ là 3:1, nhiệt độ thủy nhiệt 160°C và thời gian thủy nhiệt 2 giờ, hàm lượng Mn là 10% và hàm lượng Cu là 0,2%, 0,5%,1%.

II.3. CÁC PHƯƠNG PHÁP ĐẶC TRƯNG VẬT LIỆU

II.3.1. Phương pháp phân tích nhiễu xạ Rơntgen (XRD)

II.3.2. Phương pháp phổ hồng ngoại (FTIR)

II.3.3. Phương pháp đẳng nhiệt hấp phụ-khử hấp phụ N_2 (BET)

II.3.4. Phương pháp kính hiển vi điện tử truyền qua (TEM)

II.3.5. Phương pháp kính hiển vi điện tử truyền qua phân giải cao (HRTEM)

II.3.6. Phương pháp khử hiđro theo chương trình nhiệt độ (TPR-H_2)

II.3.7. Phương pháp phổ tán sắc năng lượng tia X (EDX/EDS)

II.3.8. Phương pháp phổ quang điện tử tia X (XPS)

II.3.9. Phân tích nhiệt vi sai (TGA)

II.4. NGHIÊN CỨU HOẠT TÍNH XÚC TÁC CỦA VẬT LIỆU

Hoạt tính xúc tác của vật liệu được thực hiện trên hệ vi dòng với 0,3g xúc tác, tốc độ dòng 2L/giờ.

CHƯƠNG III. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

III.1. LỰA CHỌN PHƯƠNG PHÁP TỔNG HỢP MANGAN OXIT MnO_x XỬ LÝ HIỆU QUẢ CÁC HỢP CHẤT VOC

III.1.1. Cấu trúc của MnO_x tổng hợp theo các phương pháp khác nhau – Kết quả XRD

Kết quả XRD và FTIR của MnO_x trên hình III.1.1 và III.1.2 cho thấy, MnO_x-*NaOH* và MnO_x-*oxalat* đều có cấu trúc lập phương của bixbyite Mn_2O_3; MnO_x-*oleic* có cấu trúc tứ phương của hausmannite Mn_3O_4. Sản phẩm thu được khi oxi hóa Mn^{2+} bằng các tác nhân oxi hóa $KMnO_4$ và $(NH_4)_2S_2O_8$ đều là MnO_2 [155]. Tuy nhiên cấu trúc của MnO_x-*pesunfat* là pyrolusite (β-MnO_2) và của MnO_x-*pemanganat* là cryptomelane (α-MnO_2).

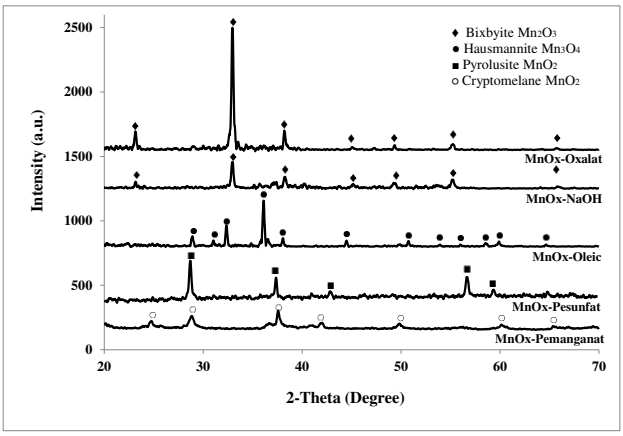

Hình III.1.1. Giản đồ XRD của MnO_x tổng hợp bằng các tác nhân khác nhau

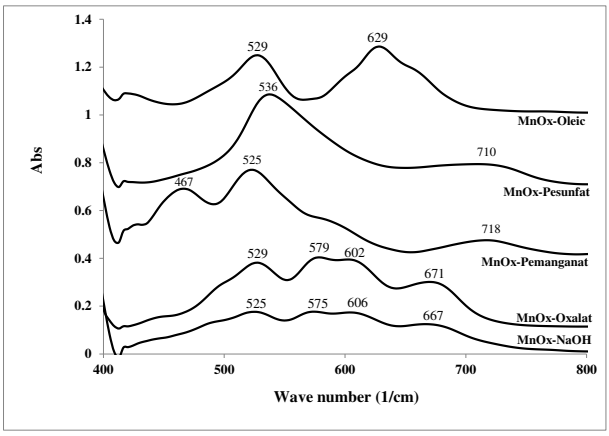

Hình III.1.2. Phổ FTIR của các mẫu MnO_x tổng hợp bằng các tác nhân khác nhau

III.1.2. Hình thái học của MnO_x tổng hợp theo các phương pháp khác nhau

Kết quả TEM trên hình III.1.3 cho thấy, mẫu MnO_x-*oleic* (Mn_3O_4) được tạo bởi các vụn hình que có đường kính 10nm kết khối với nhau tạo thành các hạt lớn có kíc h thước 120 ÷ 150nm. Các mẫu MnO_x-*NaOH* và MnO_x-*oxalat* (Mn_2O_3) đều có dạng hình cầu biến dạng với kích thước hạt của MnO_x-*NaOH* khoảng 50nm nhỏ và kích thước hạt của MnO_x-*oxalat* khoảng 100nm.

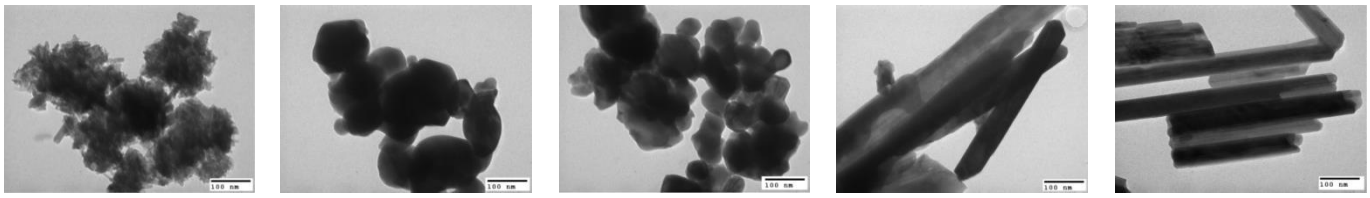

MnO_x-oleic *MnO_x*-oxalat *MnO_x*-NaOH MnO_x-*pesunfat* MnO_x-*pemanganat*

Hình III.1.3. Ảnh TEM của MnO_x tổng hợp bằng các tác nhân khác nhau

III.1.3. Hoạt tính xúc tác của MnO_x tổng hợp theo các phương pháp khác nhau trong phản ứng oxi hóa *m*-xylen

Quan sát kết quả trên hình III.1.4 có thể thấy hoạt tính xúc tác của MnO_x đối với phản ứng oxi hóa *m*-xylen thay đổi khi được tổng hợp bằng các phương pháp khác nhau, hoạt tính tăng dần theo thứ tự: MnO_x-*oleic* (Mn_3O_4) < MnO_x-*oxalat* (Mn_2O_3) < MnO_x-*NaOH* (Mn_2O_3) < MnO_x-*pesunfat* (MnO_2) < MnO_x-*pemanganat* (MnO_2). Sự thay đổi hoạt tính xúc tác của MnO_x phụ thuộc vào trạng thái oxi hóa của mangan: Mn_3O_4 < Mn_2O_3 < MnO_2. Ngoài ra cũng có thể nhận thấy mẫu xúc tác với kích thước hạt nhỏ hơn sẽ thể hiện hoạt tính tốt hơn.

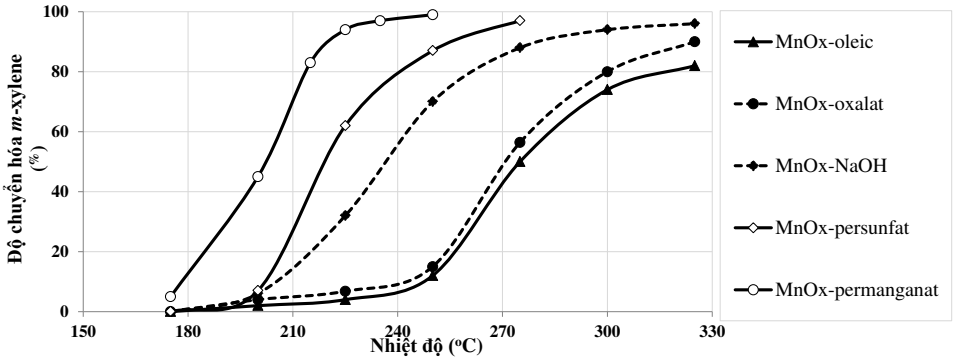

Hình III.1.4. Hoạt tính xúc tác của MnO_x đối với phản ứng oxi hóa m-xylen.

III.1.4. Tiểu kết 1

Như vậy, bằng các phương pháp tổng hợp khác nhau đã tạo ra các MnO_x có cấu trúc và trạng thái oxi hóa khác nhau. Hoạt tính xúc tác của MnO_x trong phản ứng oxi hóa *m*-xylen tăng theo chiều tăng số oxi hóa của mangan: $Mn_3O_4 < Mn_2O_3 < MnO_2$. Trong đó, α-MnO_2 thể hiện hoạt tính xúc tác tốt nhất, có khả năng chuyển hóa hoàn toàn *m*-xylen ở nhiệt độ dưới 240°C. Chính vì vậy, oxi hóa $Mn(NO_3)_2$ bằng $KMnO_4$ là phương pháp được lựa chọn để tổng hợp MnO_2 trong các nghiên cứu tiếp theo.

III.2. QUÁ TRÌNH CHUYỂN PHA CỦA MnO_2

III.2.1. Nghiên cứu quá trình chuyển pha của MnO_2

III.2.1.1. Ảnh hưởng của tỉ lệ mol giữa $KMnO_4$ và $Mn(NO_3)_2$

Khi thay đổi tỉ lệ số mol giữa $KMnO_4$ và $Mn(NO_3)_2$ từ 6:1 sang 1:1,5 quan sát thấy sự chuyển pha từ cấu trúc δ-MnO_2 sang cấu trúc của α-MnO_2.

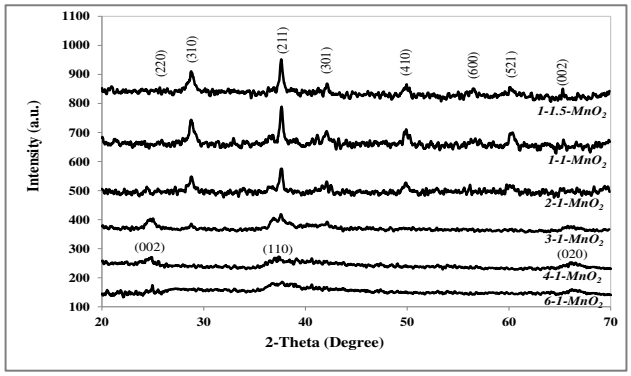

Hình III.2.1. Giản đồ XRD của các mẫu 6-1-MnO_2; 4-1-MnO_2; 3-1-MnO_2; 2-1-MnO_2; 1-1-MnO_2; 1-1,5-MnO_2

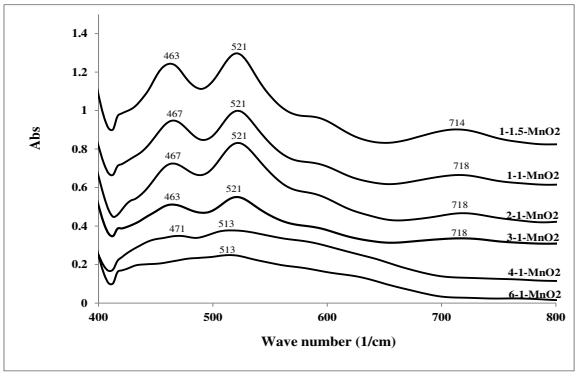

Hình III.2.2. Phổ FTIR của 6-1-MnO_2; 4-1-MnO_2; 3-1-MnO_2; 2-1-MnO_2; 1-1-MnO_2; 1-1,5-MnO_2

Các mẫu với tỉ lệ $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ là 6:1 và 4:1 có cấu trúc của δ-MnO_2 với độ tinh thể không cao. Khi tỉ lệ $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ là 3:1 bắt đầu tồn tại cấu trúc tứ phương của α-MnO_2. Khi tiếp tục giảm tỉ lệ $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ từ 3:1 đến 2:1 có thể quan sát thấy cấu trúc của α-MnO_2 của vật liệu rõ nét hơn với độ tinh thể tăng dần. Khi tiếp tục thay đổi tỉ lệ số mol của $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ từ 2:1 đến 1:1,5 thì cấu trúc của α-MnO_2 tương đối ổn định. Giá trị kích thước tinh thể trung bình tính theo phương trình Scherrer cho các mẫu 2-1-MnO_2, 1-1-MnO_2 và 1-1.5-MnO_2 lần lượt được xác định là 24nm, 25nm và 26nm.

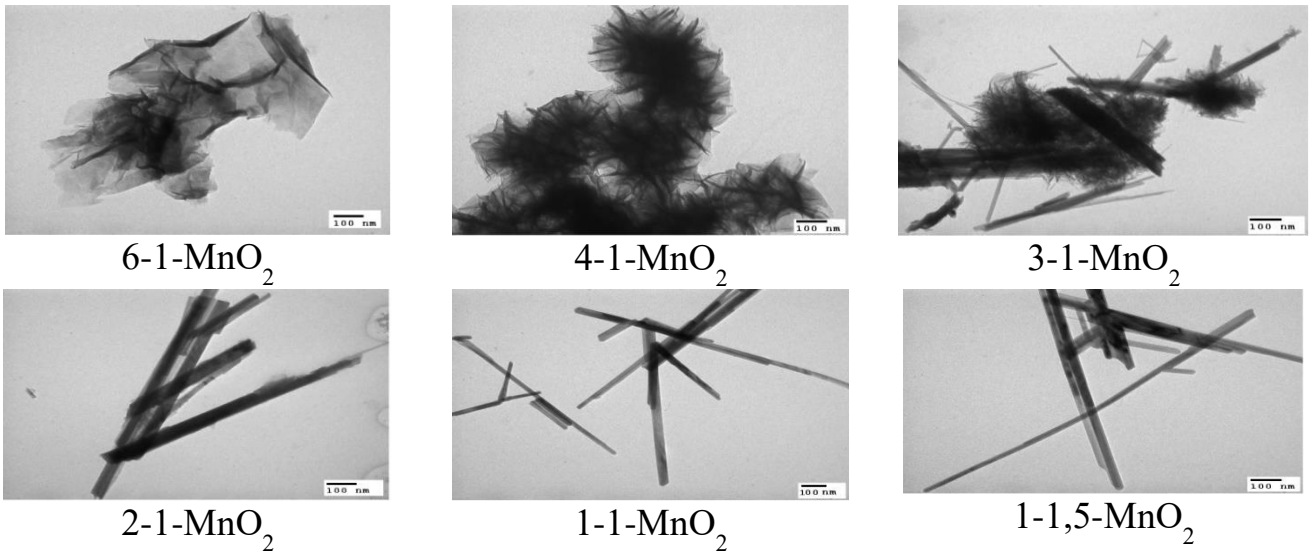

6-1-MnO_2 4-1-MnO_2 3-1-MnO_2

2-1-MnO_2 1-1-MnO_2 1-1,5-MnO_2

Hình III.2.3. Ảnh TEM của 6-1-MnO_2; 4-1-MnO_2; 3-1-MnO_2; 2-1-MnO_2; 1-1-MnO_2; 1-1,5-MnO_2

Ảnh TEM trên hình III.2.3 cho thấy sự thay đổi về hình thái học của MnO_2 khi tỉ lệ $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ thay đổi từ 6:1 đến 1:1,5. Các mẫu 6-1-MnO_2 và 4-1-MnO_2 với cấu trúc của birnessite (δ-MnO_2) có dạng lá hai chiều với đường kính khoảng 400-800nm. Các mẫu 2-1-MnO_2, 1-1-MnO_2 và 1-1,5-MnO_2 với cấu trúc cryptomelane (α-MnO_2) có dạng nano que với đường kính que nằm trong khoảng từ 25÷40 nm (phù hợp với kết quả xác định kích thước tinh thể theo kết quả XRD) và chiều dài que đạt khoảng từ 1 đến vài micromet. Riêng mẫu 3-1-MnO_2 có hình thái học không đồng nhất, chứa đồng thời dạng lá 2 chiều và dạng que 1 chiều.

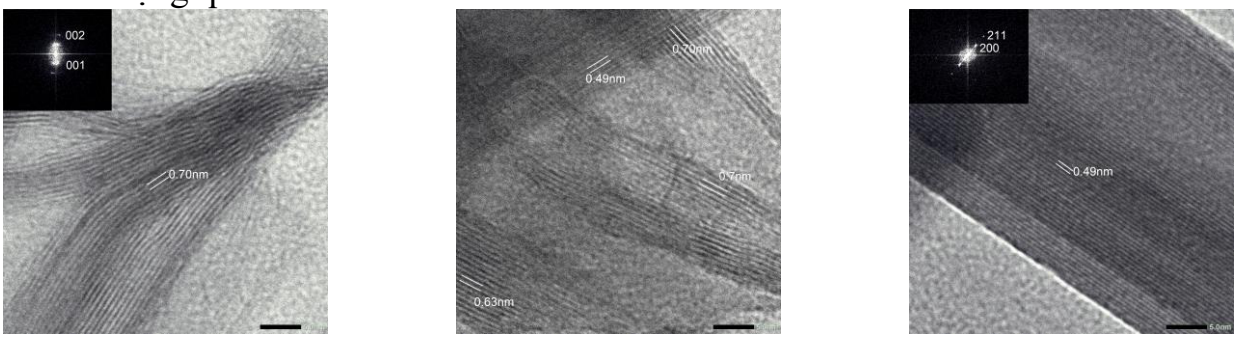

(b) (d) (f)

Hình III.2.4. Ảnh HRTEM của 6-1-MnO_2 (a,b); 3-1-MnO_2 (c,d); 1-1-MnO_2 (e, f, g)

Trên ảnh HRTEM của 6-1-MnO_2 chỉ quan sát thấy một loại vân hình lượn sóng với khoảng cách giữa các vân là 0,7 nm, là khoảng cách giữa các mặt (001) của tinh thể δ-MnO_2. Trên ảnh HRTEM của 1-1-MnO_2 cũng chỉ quan sát được một loại vân là những đường thẳng đều chạy dọc theo que MnO_2 với khoảng cách vân là 0,49 nm, là khoảng cách giữa các mặt (200) của tinh thể α-MnO_2. Hình ảnh vân xuất hiện rõ nét cũng như sự phân bố đều đặn của các điểm trên giản đồ SAED chèn trong hình II.3.2.4f chứng tỏ các que MnO_2 tạo thành là các đơn tinh thể với độ tinh thể cao. Đối với mẫu 3-1-MnO_2, các vân tương ứng của đồng thời α-MnO_2 (với khoảng cách 0,49 nm) và δ-MnO_2 (với khoảng cách 0,7 nm). Ngoài ra, còn có thể quan sát được vân khác tương đối thẳng với khoảng cách 0,63 nm, không phù hợp với khoảng cách của các mặt tồn tại trong cấu trúc của cả δ-MnO_2 và α-MnO_2. Đây có thể là sản phẩm trung gian của quá trình chuyển pha từ δ-MnO_2 thành α-MnO_2.

Trên bảng III.2.1 cho thấy, α-MnO_2 có diện tích bề mặt S_{BET} = 26 m^2/g, nhỏ hơn diện tích bề mặt của δ-MnO_2, S_{BET} = 31 m^2/g. Tuy nhiên diện tích bề mặt của mẫu hỗn hợp trung gian $\delta \rightarrow \alpha$-$MnO_2$ lại lớn hơn một cách đáng kể S_{BET} = 86 m^2/g. Do mẫu hỗn hợp trung gian $\delta \rightarrow \alpha$-$MnO_2$ chứa đồng thời các lá và que có cấu trúc và hình thái học khác nhau, không cho phép các hạt vật liệu "xếp gọn gàng" lên nhau, tạo ra nhiều lỗ hổng.

Bảng III.2.1. Tính chất xốp của 1-1-MnO_2; 3-1-MnO_2; 6-1-MnO_2

Tên mẫu	*Diện tích bề mặt riêng BET (m^2/g)*	*Độ rộng lỗ xốp (nm)*
6-1-MnO_2	31	14,1
3-1-MnO_2	86	10,1
1-1-MnO_2	26	11,4

III.2.1.2. Ảnh hưởng của thời gian thủy nhiệt

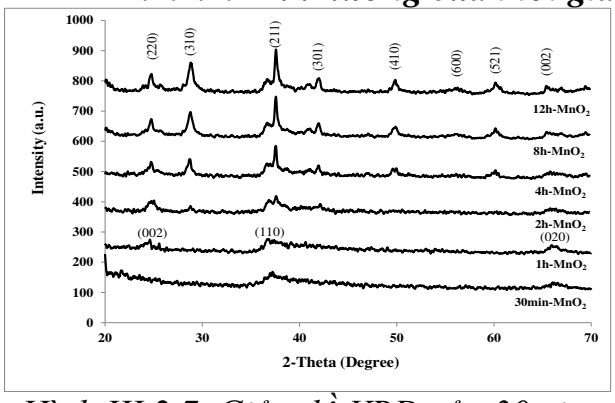

Hình III.2.7. Giản đồ XRD của 30min-MnO_2; 1h-MnO_2; 2h-MnO_2 ; 4h-MnO_2 ; 8h-MnO_2; 12h-MnO_2

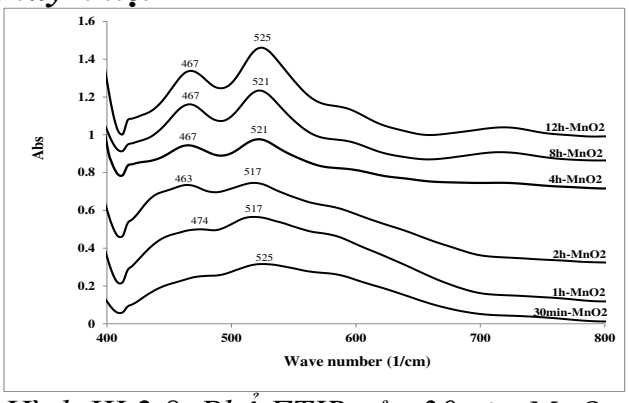

Hình III.2.8. Phổ FTIR của 30min-MnO_2; 1h-MnO_2; 2h-MnO_2 ; 4h-MnO_2 ; 8h-MnO_2; 12h-MnO_2

Kết quả xác định cấu trúc bằng phương pháp XRD và FTIR của các mẫu MnO_2 trên hình III.2.7 và III.2.8 cho thấy, trong giai đoạn đầu, khi thời gian thủy nhiệt là 30 phút hoặc 1 giờ, sản phẩm tạo thành là birnessite δ-MnO_2. Khi thời gian thủy nhiệt là 2 giờ, có sự chuyển từ birnessite δ-MnO_2 sang cryptomelane α-MnO_2. Khi tiếp tục tăng thời gian thủy nhiệt đến 8 giờ hoặc 12 giờ, độ tinh thể của α-MnO_2 tăng dần khi tăng thời gian thủy nhiệt. Như vậy, δ-MnO_2 là pha trung gian trong quá trình hình thành cấu trúc α-MnO_2.

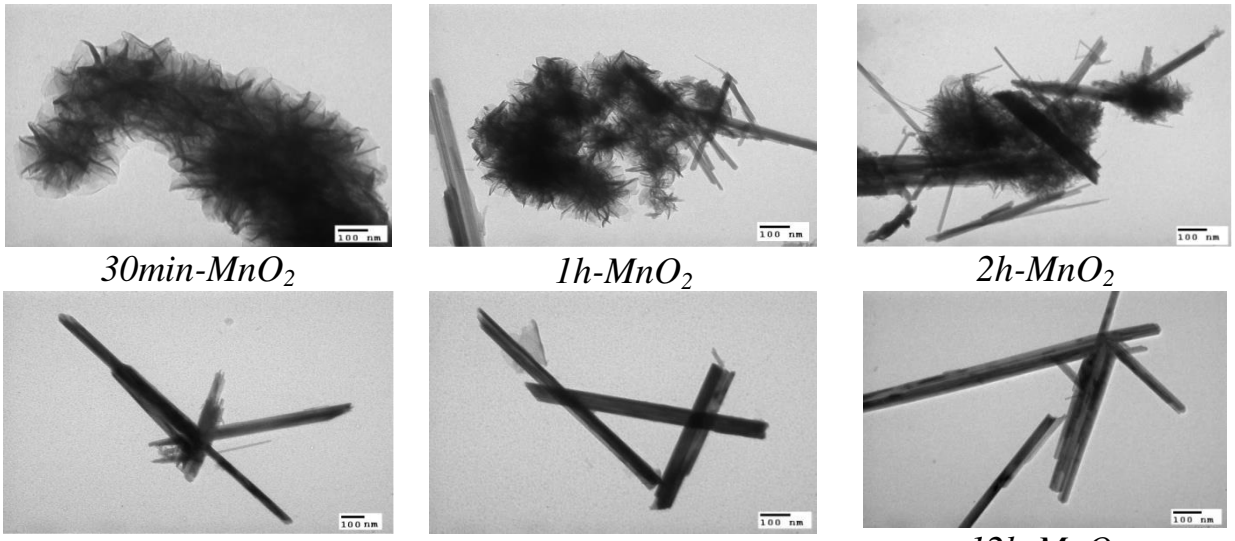

30min-MnO_2 *1h-MnO_2* *2h-MnO_2*

4h-MnO_2 *8h-MnO_2* *12h-MnO_2*

Hình III.2.9. Ảnh TEM của 30min-MnO_2; 1h-MnO_2; 2h-MnO_2 ; 4h-MnO_2 ; 8h-MnO_2; 12h-MnO_2

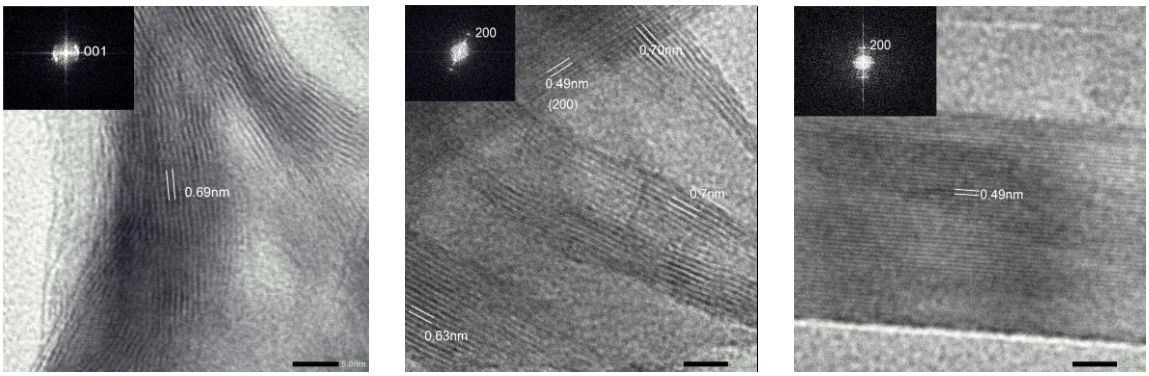

(a) (b) (c)

Hình III.2.10. Ảnh HRTEM của 30min-MnO_2 (a); 2h-MnO_2 (b) ; 12h-MnO_2(c)

Khi tăng thời gian thủy nhiệt, cho sự chuyển từ dạng lá sang dạng que (hình III.2.9). Với thời gian thủy nhiệt là 30 phút, MnO_2 có dạng lá với đường kính lá khoảng 200nm. Khi thời gian thủy nhiệt là 2 giờ, vật liệu chuyển dần từ dạng lá hai chiều (2D) sang dạng que một chiều (1D). Với thời gian lớn hơn 4 giờ, chỉ quan sát được các que có đường kính khoảng 20 ÷ 50nm và chiều dài khoảng 1÷1,5μm. Ảnh HRTEM (hình III.2.10) cho thấy, các mẫu đơn pha chỉ chứa một loại vân phổ biến tương ứng với mặt mạng chủ đạo của tinh thể; 30min-MnO_2 có các vân lượn sóng với khoảng cách 0,69 nm tương ứng với mặt (001) của δ-MnO_2; 12h-MnO_2 có các vân song song đều đặn với khoảng cách 0,49 nm, tương ứng với mặt (200) của α-MnO_2. Trong khi đó, mẫu trung gian 2h-MnO_2 không chỉ có đồng thời hai loại vân chủ đạo của δ-MnO_2 và α-MnO_2, mà còn có cả loại vân trung gian với khoảng cách vân 0,63nm.

Khi tăng thời gian thủy nhiệt từ 30 phút đến 2 giờ, diện tích bề mặt riêng S_{BET} của vật liệu tăng từ 56 m^2/g lên 86 m^2/g (bảng III.2.2). Khi tiếp tục tăng thời gian thủy nhiệt từ 2 giờ đến 12 giờ thì diện tích bề mặt riêng của vật liệu giảm còn 27m^2/g. Kết quả tương tự như khi thay đổi tỉ lệ $KMnO_4$ và $Mn(NO_3)_2$.

Bảng III.2.2. Tính chất xốp của 30min-MnO_2; 2h-MnO_2 ; 12h-MnO_2

Tên mẫu	*Diện tích bề mặt riêng BET (m^2/g)*	*Độ rộng lỗ xốp (nm)*
30min-MnO_2	56	14,2
2h-MnO_2	86	10,1
12h-MnO_2	27	12,2

III.2.2. Ảnh hưởng của cấu trúc đến thành phần nguyên tố của MnO_2

III.2.2.1. Kết quả EDX

Bảng III.2.3. Thành phần nguyên tố của δ-MnO_2, δ→α-MnO_2 và α-MnO_2

Nguyên tố	*Hàm lượng nguyên tố (% số mol)*		
	δ-MnO_2	*δ→α-MnO_2*	*α-MnO_2*
O	65,2	67,8	69,7
K	6,5	5,3	4,2
Mn	28,3	27,0	26,1
K:Mn	**0,23**	**0,20**	**0,16**
O:Mn	**2,3**	**2,5**	**2,7**

Kết quả EDX trên bảng III.2.3 cho thấy, khi chuyển từ δ-MnO_2 sang α-MnO_2, tỉ lệ O : Mn tăng từ 2,3 lên 2,7, có thể do trạng thái oxi hóa trung bình của Mn tăng khi chuyển từ δ-MnO_2 sang α-MnO_2. Bên cạnh đó, tỉ lệ K:Mn khoảng 0,16 ÷ 0,23, phù hợp với công

thức thực nghiệm của MnO_2 $K_{2-x}Mn_8O_{16}$. Khi chuyển từ δ-MnO_2 sang α-MnO_2, hàm lượng K^+ giảm do K^+ là cation làm bền cấu trúc δ-MnO_2.

III.2.2.2. Kết quả XPS

Tín hiệu Mn $2p_{3/2}$ được tách thành 3 pic với năng lượng liên kết là 642 eV, 643 eV, và 644 eV tương ứng với các phần tử Mn^{2+}, Mn^{3+} và Mn^{4+} trên bề mặt MnO_2 (hình III.2.14). Khi chuyển từ δ-MnO_2 sang α-MnO_2, có sự dịch chuyển các pic đặc trưng cho Mn^{2+}, Mn^{3+} và Mn^{4+} về phía năng lượng liên kết cao hơn. Do Mn^{4+} sẽ tạo ra nhiều O_2^- và O^-; Mn^{2+} sẽ tạo ra nhiều phần tử oxi trống V_O, là những phần tử linh động. Vì vậy, $\delta\rightarrow\alpha$-MnO_2 có hàm lượng Mn^{4+} và Mn^{2+} cao hơn δ-MnO_2 và α-MnO_2 sẽ chứa nhiều thành phần oxi hoạt động hơn như kết quả XPS của O 1s trên hình III.2.15 và bảng III.2.4. Tỉ lệ $O_{hđ}$ (O_2^{2-}, O^-, O_2^- và V_O)/O^{2-} của mẫu δ-MnO_2, $\delta\rightarrow\alpha$-MnO_2 và α-MnO_2 lần lượt là 1,52; 3,83 và 1,09. Rõ ràng, mẫu $\delta\rightarrow\alpha$-MnO_2 chứa hàm lượng các phần tử oxi linh động cao nhất. Hơn nữa, cường độ pic trên phổ XPS của MnO_2 thay đổi cùng với xu hướng thay đổi diện tích bề mặt riêng của vật liệu. Ngoài ra, có thể quan sát được sự dịch chuyển các pic trên phổ XPS Mn-2p theo chiều tăng dần năng lượng liên kết khi chuyển từ δ-MnO_2 sang α-MnO_2, chứng tỏ có sự tăng dần về số oxi hóa trung bình khi chuyển pha từ δ-MnO_2 sang α-MnO_2. Kết quả này cũng phù hợp với kết quả EDX.

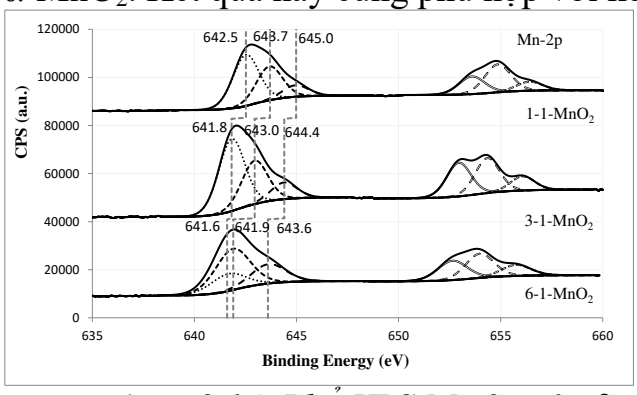

Hình III.2.14. Phổ XPS Mn 2p của δ-MnO₂, δ→α-MnO₂ và α-MnO₂

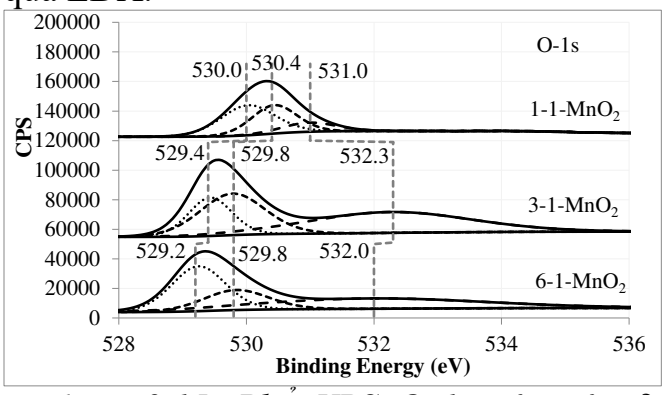

Hình III.2.15. Phổ XPS O 1s của của δ-MnO₂, δ→α-MnO₂ và α-MnO₂

III.2.3. Ảnh hưởng của cấu trúc đến tính chất oxi hóa khử của MnO_2

Trên giản đồ TPR-H_2 của δ-MnO_2 quan sát thấy 3 vùng khử tương ứng với T_{max} ở 215°C, 263°C, và 289°C ứng với các giai đoạn khử $MnO_2 \rightarrow Mn_2O_3 \rightarrow Mn_3O_4 \rightarrow MnO$ và của α-MnO_2 với T_{max} ở 239°C, 288°C và 307°C ứng với các giai đoạn $MnO_2 \rightarrow Mn_2O_3 \rightarrow MnO$. Đáng chú ý, nhiệt độ các pic khử của δ-MnO_2 thấp hơn nhiệt độ các pic khử tương ứng của α-MnO_2. Ngoài ra, nhiệt độ khử của δ-MnO_2 bắt đầu khoảng 150°C và kết thúc khoảng 330°C, của α-MnO_2 bắt đầu khoảng 200°C và kết thúc khoảng 320°C. Như vậy, δ-MnO_2 dễ bị khử hơn α-MnO_2. Điều này có thể do δ-MnO_2 có hàm lượng oxi linh động cao hơn theo kết quả XPS. Trên giản đồ TPR-H_2 của δ→α-MnO_2 quan sát thấy 5 vùng khử với T_{max} ở 183°C, 227°C, 259°C, 283°C và 303°C, chứng tỏ δ→α-MnO_2 chứa nhiều loại tâm hoạt động hơn δ-MnO_2 và α-MnO_2; có thể do δ→α-MnO_2 chứa nhiều loại pha hơn, trong đó có pha trung gian kém bền, hoạt động hơn và dễ dàng tham gia vào quá trình oxi hóa khử. Chính vì vậy, δ→α-MnO_2 chứa hàm lượng oxi hoạt động lớn nhất (theo kết quả XPS) và δ→α-MnO_2 có nhiều vùng khử hơn trong đó một vùng khử ở nhiệt độ thấp hơn đáng kể với T_{max} =183°C. Kết quả là quá trình khử δ→α-MnO_2 bắt đầu từ nhiệt độ rất thấp (< 150°C) và kết thúc ở nhiệt độ dưới 320°C. Như vậy, mẫu trung gian δ→α-MnO_2 dễ bị khử hơn cả hai dạng δ-MnO_2 và α-MnO_2. Trong khi đó, nếu trộn một cách cơ học hai mẫu δ-

MnO_2 và α-MnO_2 thì các pic khử đặc trưng cho mẫu hỗn hợp này không thay đổi không đáng kể so với δ-MnO_2 và α-MnO_2 ban đầu.

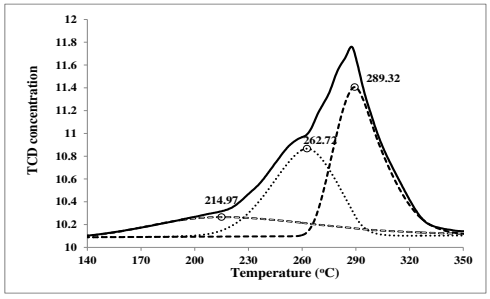

(a) *δ*-MnO_2

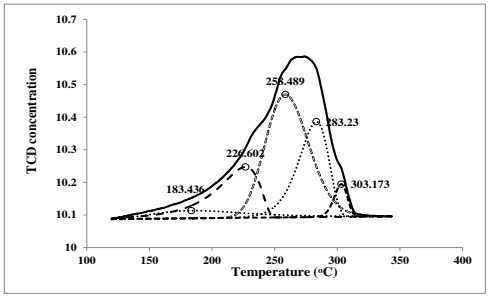

(b) *δ→α*-MnO_2

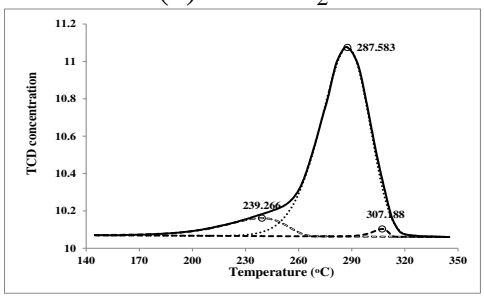

(c) *α*-MnO_2

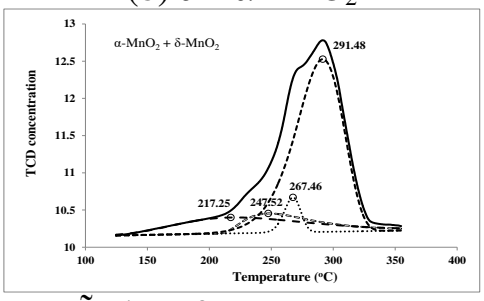

(d) Hỗn hợp *δ*-MnO_2 và *α*-MnO_2

Hình III.2.16. Giản đồ TPR-H_2 của δ-MnO_2, δ→α-MnO_2 và α-MnO_2

Bảng III.2.5. Lượng hiđro tiêu thụ của δ-MnO_2, δ→α-MnO_2 và α-MnO_2

(δ-MnO_2		*δ→α-MnO_2*		*Hỗn hợp δ-MnO_2, và α-MnO_2*		*α-MnO_2*	
Nhiệt độ pic khử (°C)	H_2 tiêu thụ (mmol/g)	Nhiệt độ pic khử (°C)	H_2 tiêu thụ (mmol/g)	Nhiệt độ pic khử (°C)	H_2 tiêu thụ (mmol/g)	Nhiệt độ pic khử (°C)	H_2 tiêu thụ (mmol/g)
215,0	1,38	183,4	0,54	217,3	1,40	239,3	1,15
		226,6	1,71	247,5	0,94		
262,7	2,37	258,5	3,79	267,5	0,38	-	-
289,3	3,19	283,2	2,06	291,5	5,39	287,6	9,15
		303,2	0,30			307,2	0,13
Tổng	**6,94**	**Tổng**	**8,40**	**Tổng**	**8,11**	**Tổng**	**10,43**

Lượng hiđro tiêu thụ ở các mẫu MnO_2 tăng dần từ *δ*-MnO_2 (6,94 mmol/g), đến *δ→α*-MnO_2 (8,40 mmol/g) và *α*-MnO_2 (10,43 mmol/g). Như vậy, việc chuyển từ *δ*-MnO_2 sang *α*-MnO_2 làm tăng số oxi hóa trung bình của mangan. Công thức của *δ*-MnO_2, *δ→α*-MnO_2, và *α*-MnO_2 có thể xác định gần đúng lần lượt là $MnO_{1,55}$; $MnO_{1,69}$ và $MnO_{1,89}$. Kết quả này hoàn toàn phù hợp với những phân tích EDX và XPS.

III.2.4. Ảnh hưởng của cấu trúc đến hoạt tính xúc tác của MnO_2

Đối với các mẫu *δ*-MnO_2, có thể quan sát thấy, hoạt tính xúc tác tăng khi tỉ lệ $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ giảm từ 6:1 xuống 3:1. Đối với các mẫu *α*-MnO_2, hoạt tính xúc tác giảm nhanh khi tỉ lệ $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ giảm từ 3:1 xuống 2:1 sau đó hoạt tính xúc tác của *α*-MnO_2 tiếp tục giảm nhẹ khi tỉ lệ này giảm xuống 1:1,5. Ở vùng nhiệt độ thấp, *δ*-MnO_2 thể hiện hoạt tính xúc tác tốt hơn so với *α*-MnO_2 (hình III.2.19). Tuy nhiên ở vùng nhiệt độ cao hơn 230°C, các tâm khử của *α*-MnO_2 hoạt động, cho phép chuyển hóa *m*-xylen tốt hơn. Kết quả này cũng phù hợp với các kết quả XPS và TPR-H_2 về thành phần

oxi hoạt động và khả năng bị khử của vật liệu. Đáng chú ý, xúc tác $\delta \rightarrow \alpha$-$MnO_2$ thể hiện hoạt tính xúc tác vượt trội so với δ-MnO_2 và α-MnO_2 cả ở vùng nhiệt độ thấp và vùng nhiệt độ cao. Điều này có thể được giải thích bởi các kết quả BET, XPS và TPR-H_2: do hàm lượng oxi hoạt động (O_2^{2-}, O^-, O_2^-, V_O, và OH^-) vượt trội, $\delta \rightarrow \alpha$-$MnO_2$ bắt đầu bị khử ở nhiệt độ rất thấp, bên cạnh đó, $\delta \rightarrow \alpha$-$MnO_2$ có diện tích bề mặt riêng lớn nhất, làm tăng số nguyên tử oxi hoạt động khuếch tán trên bề mặt vật liệu, góp phần làm tăng hoạt tính xúc tác của vật liệu ở cả vùng nhiệt độ thấp và nhiệt độ cao.

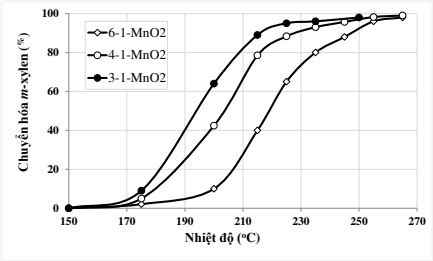

Hình III.2.17. Hoạt tính xúc tác của 6-1-MnO_2; 4-1-MnO_2; 3-1-MnO_2; đối với phản ứng oxi hóa m-xylen

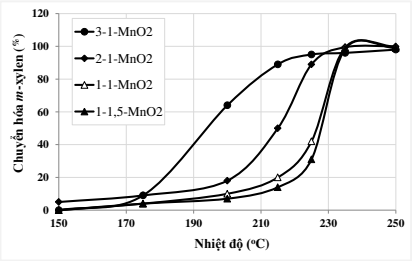

Hình III.2.18. Hoạt tính xúc tác của 3-1-MnO_2; 2-1-MnO_2; 1-1-MnO_2; 1-1,5-MnO_2 đối với phản ứng oxi hóa m-xylen

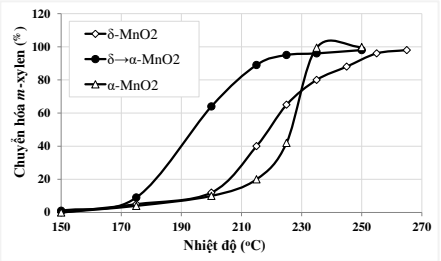

Hình III.2.19. Hoạt tính xúc tác của δ-MnO_2; δ→α-MnO_2 và α-MnO_2 đối với phản ứng oxi hóa m-xylen

III.2.5. Tiểu kết 2

Như vậy, birnessite δ-MnO_2 cấu trúc lớp dạng lá là sản phẩm trung gian tạo thành trong quá trình hình thành pha cryptomelane α-MnO_2 cấu trúc ống dạng que. Với tỉ lệ chất tham gia $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ là 3:1 và thời gian thủy nhiệt là 2 giờ, sản phẩm tạo thành chứa đồng thời hai pha δ-MnO_2 và α-MnO_2 và pha trung gian giữa hai pha này. Sản phẩm trung gian có diện tích bề mặt riêng lớn nhất S_{BET} = 86m^2/g và bị khử dễ nhất do chứa nhiều oxi linh động nhất bởi thế thể hiện hoạt tính vượt trội hơn so với các xúc tác chỉ chứa đơn pha MnO_2, cho phép chuyển hóa hoàn toàn *m*-xylen ở nhiệt độ 220°C.

III.3. ĐẶC ĐIỂM CỦA QUÁ TRÌNH OXI HÓA *m*-XYLEN TRÊN XÚC TÁC MnO_2

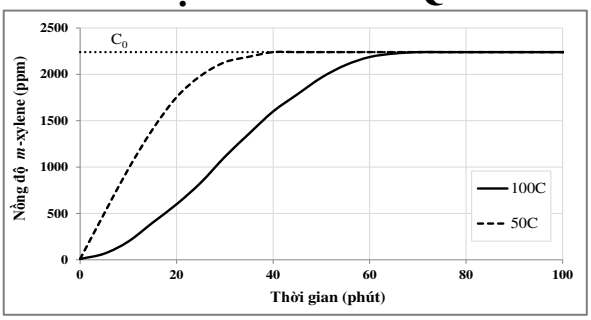

Hình III.3.1. Đường cong hấp phụ m-xylen trên MnO_2 ở 50°C và 100°C

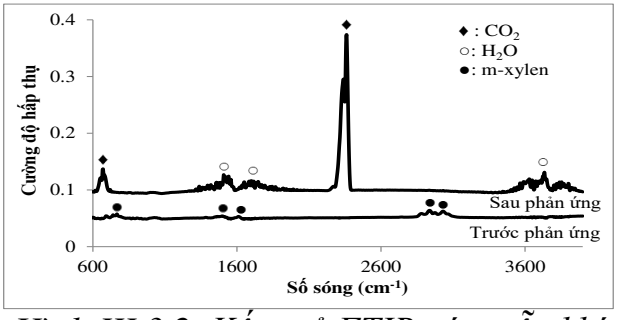

Hình III.3.2. Kết quả FTIR các mẫu khí trước và sau phản ứng oxi hóa m-xylen trên xúc tác MnO_2 ở 220°C.

III.3.1. Kết quả quá trình hấp phụ *m*-xylen trên MnO_2

Quá trình hấp phụ *m*-xylen trên MnO_2 xảy ra tương đối nhanh: ở 50°C, chỉ sau khoảng 40 phút, quá trình hấp phụ m-xylen trên MnO_2 đã đạt tới cân bằng và ở 100°C thì thời gian này là 60 phút (hình III.3.1). Dung lượng hấp phụ *m*-xylen trên MnO_2 ở 50°C và 100°C được xác định lần lượt là 0,13 mmol/g và 0,33 mmol/g. Như vậy, dung lượng hấp phụ *m*-xylen trên MnO_2 tăng đáng kể khi tăng nhiệt độ hấp phụ từ 50°C lên 100°C. Điều này chứng tỏ giai đoạn đầu tiên trong quá trình oxi hóa *m*-xylen trên xúc tác MnO_2 là giai đoạn xảy ra quá trình hấp phụ *m*-xylen trên vật liệu.

III.3.2. Sản phẩm của phản ứng oxi hóa *m*-xylen trên xúc tác MnO_2

Kết quả xác định thành phần hữu cơ bằng sắc kí khí với đầu ghi FID cho thấy, hỗn hợp khí trước và sau phản ứng chỉ chứa *m*-xylen. Kết quả phân tích thành phần vô cơ qua tín hiệu TCD cho thấy, sản phẩm khí so với hỗn hợp ban đầu chỉ chứa thêm CO_2, không quan sát thấy sự xuất hiện của các pic lạ khác. Như vậy, sản phẩm của quá trình oxi hóa *m*-xylen trên xúc tác MnO_2 là CO_2 và H_2O. Phản ứng chuyển hóa *m*-xylen trên xúc tác MnO_2 xảy ra với độ chọn lọc cao, không tạo ra sản phẩm phụ ngoài mong muốn.

Trên phổ FTIR của hỗn hợp khí trước phản ứng, quan sát được các dải hấp thụ hồng ngoại đặc trưng cho các loại dao động trong cấu trúc của *m*-xylen: dải hấp thụ vùng 2900 ÷ 3000cm^{-1} đặc trưng cho dao động hóa trị của liên kết C–H vòng benzen, dải hấp thụ vùng 1600cm^{-1} và 1500cm^{-1} đặc trưng cho động hóa trị của liên kết C–C vòng benzen, và dải hấp thụ vùng 735 – 770 cm^{-1} đặc trưng cho dao động biến dạng của liên kết C–H (hình III.3.2). Tuy nhiên, các dải hấp thụ này không còn quan sát thấy trên phổ FTIR của hỗn hợp khí sau phản ứng ở 220°C trên xúc tác MnO_2, chứng tỏ *m*-xylen đã bị chuyển hóa hoàn toàn. Khi đó, quan sát thấy các dải hấp thụ hồng ngoại đặc trưng cho H_2O và CO_2: hai dải hấp thụ vùng 2340 cm^{-1} và 680cm^{-1} đặc trưng cho các dao động hóa trị và dao động biến dạng của CO_2; các dải hấp thụ vùng 3400cm^{-1} và 1680cm^{-1} đặc trưng cho các dao động hóa trị của H_2O. Như vậy, chuyển hóa *m*-xylen trên xúc tác MnO_2 ở 220°C là quá trình oxi hóa sâu thành CO_2 và H_2O.

III.3.3. Vai trò của oxi mạng lưới trong quá trình oxi hóa *m*-xylen trên MnO_2

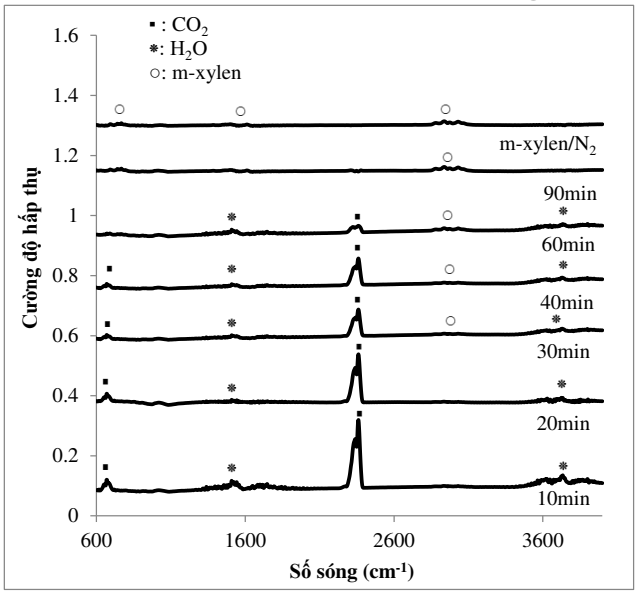

Hình III.3.3. Phổ FTIR của các mẫu khí m-xylen/N_2 sau khi đi qua xúc tác MnO_2 ở nhiệt độ 220°C

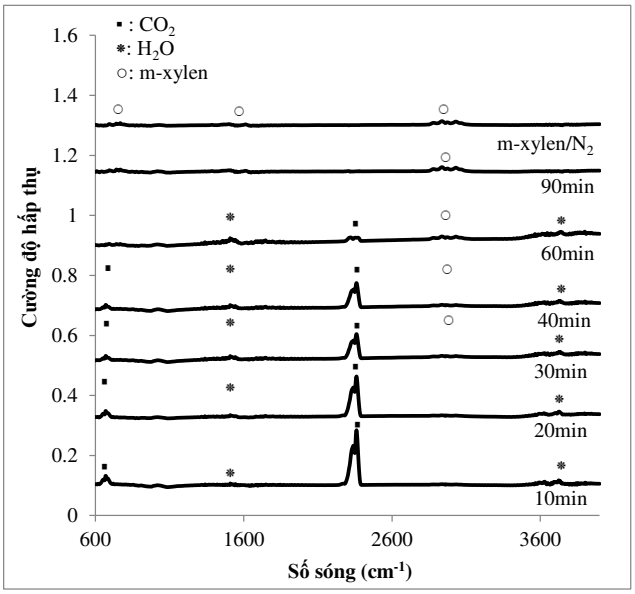

Hình III.3.4. Phổ IR của các mẫu khí khi cho m-xylen/N_2 đi qua xúc tác MnO_2 ở nhiệt độ 220°C lần thứ 2 (sau khi xúc tác đã được hoạt hóa lại)

Trên phổ FTIR của mẫu khí sau khi đi qua xúc tác trong khoảng 10 phút không quan sát được các dải hấp thụ hồng ngoại đặc trưng của *m*-xylen nhưng xuất hiện các dải hấp thụ đặc trưng của CO_2 rất rõ nét với cường độ rất lớn. Như vậy, ở 220°C, *m*-xylen đã bị oxi hóa hoàn toàn thành CO_2 và H_2O với oxi trên bề mặt MnO_2 đóng vai trò là tác nhân

oxi hóa. Theo thời gian, cường độ các dải hấp thụ đặc trưng cho các loại dao động của CO_2 giảm dần và các dải hấp thụ hồng ngoại đặc trưng của *m*-xylen lại xuất hiện với cường độ lớn dần. Sau 90 phút, trong sản phẩm khí chỉ còn *m*-xylen mà không còn quan sát thấy sản phẩm CO_2 và H_2O.

Để khảo sát khả năng tái sinh của oxi bề mặt cũng như khả năng tái sử dụng MnO_2, oxi được dẫn qua xúc tác trong khoảng thời gian 2 giờ, sau đó tiếp tục dẫn dòng N_2 qua xúc tác MnO_2 trong 1 giờ. Tiếp theo đó quá trình oxi hóa *m*-xylen trên MnO_2 được thực hiện lại. Kết quả trên hình II.3.2.23 cho thấy, kết quả phản ứng lần thứ 2 tương tự như phản ứng ở lần thứ nhất. Điều này cho thấy, oxi mạng lưới của MnO_2 đã được bù lại sau khi dẫn dòng không khí qua xúc tác. Hơn thế nữa, khả năng xúc tác của vật liệu gần như không thay đổi sau khi oxi mạng lưới được bù lại. Kết quả này cũng chứng minh khả năng sử dụng quay vòng của vật liệu.

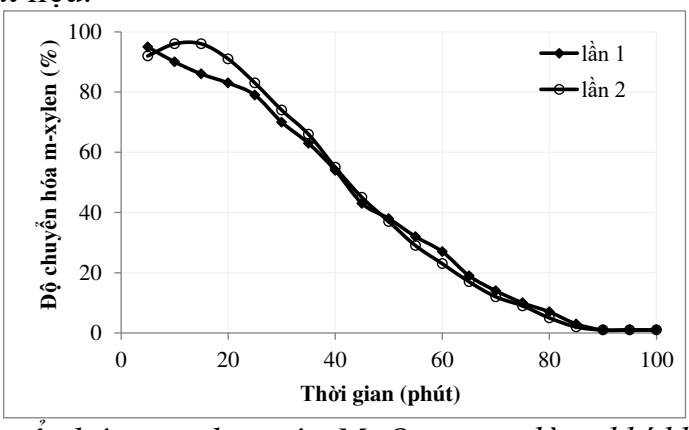

Hình III.3.5. Chuyển hóa m-xylen trên MnO_2 trong dòng khí không chứa oxi

Nghiên cứu chuyển hóa *m*- trên hình III.3.5 cũng cho kết quả tương tự. Trong những phút đầu tiên, *m*-xylen đã bị chuyển hóa gần như 100% và độ chuyển hóa *m*-xylen giảm dần theo thời gian và sau 90 phút hàm lượng *m*-xylen gần như không đổi khi đi qua xúc tác MnO_2.

Sau khi thực hiện phản ứng oxi hóa *m*-xylen trên xúc tác MnO_2, tỉ lệ K: Mn hầu như không thay đổi, trong khi đó tỉ lệ O : Mn lại giảm từ 2,5 xuống 2,3 (bảng III.3.1). Kết quả này cho thấy, oxi trong cấu trúc MnO_2 đã tham gia vào vào phản ứng oxi hóa *m*-xylen.

Bảng III.3.1. Phần trăm nguyên tố của MnO_2 trước và sau phản ứng

Nguyên tố	*Hàm lượng nguyên tố (% số mol)*	
	MnO_2 trước	*MnO_2 sau*
O	67,8	66,1
K	5,3	5,6
Mn	27,0	28,3
K:Mn	**0,20**	**0,20**
O:Mn	**2,5**	**2,3**

Kết quả phổ XPS Mn 2p và O 1s của MnO_2 trước và sau phản ứng cho thấy sau khi thực hiện phản ứng, các pic thành phần tương ứng của Mn^{2+}, Mn^{3+} và Mn^{4+} có xu hướng tăng nhẹ về phía có năng lượng liên kết cao hơn. Như vậy, sau khi thực hiện phản ứng, các phần tử Mn^{n+} trên bề mặt trở nên hoạt động hơn. Đặc biệt, sự thay đổi hàm lượng các thành phần oxi trên bề mặt vật liệu cho thấy, sau khi thực hiện phản ứng, thành phần O^{2-} tăng mạnh từ 20,7% thành 83,7% trong khi đó các thành phần oxi linh động lại giảm đáng kể từ 33,6% còn 9,8% và 45,7 còn 9,5%. Như vậy, oxi hoạt động trên bề mặt đã tham gia

vào phản ứng và bị mất đi sau phản ứng. Cũng có thể quan sát thấy cường độ các pic của các thành phần oxi, đặc biệt là các thành phần oxi hoạt động trên bề mặt MnO_2 giảm đáng kể sau khi thực hiện phản ứng oxi hóa *m*-xylen trong dòng khí thiếu oxi.

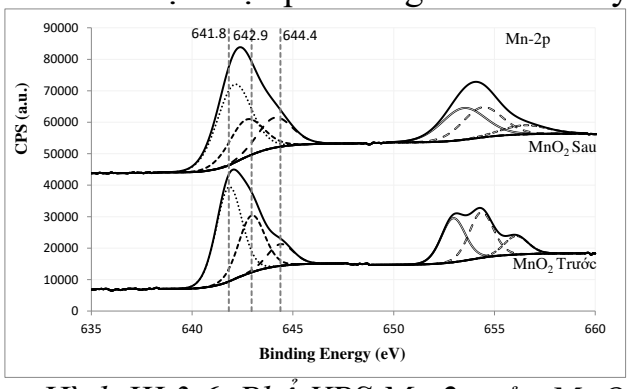

Hình III.3.6. Phổ XPS Mn 2p của MnO_2 trước và sau phản ứng

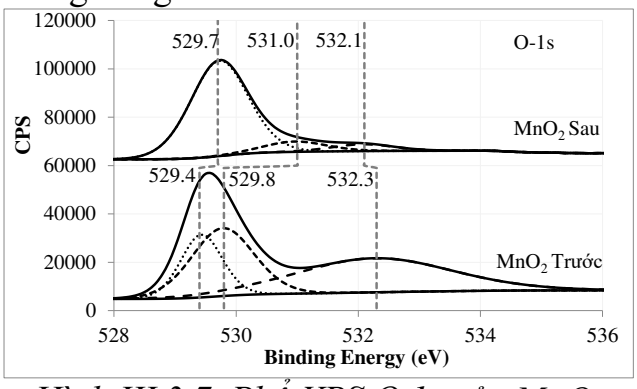

Hình III.3.7. Phổ XPS O 1s của MnO_2 trước và sau phản ứng

Với những kết quả phân tích ở trên, có thể suy luận rằng, trong quá trình oxi hóa *m*-xylen trên MnO_2, sau khi *m*-xylen hấp phụ trên bề mặt MnO_2, *m*-xylen đã phản ứng với oxi mạng lưới trên bề mặt MnO_2, tạo ra sản phẩm là CO_2 và H_2O, để lại oxi trống trên bề mặt. Các oxi trống này sẽ được bù lại bởi oxi pha khí. Những phần tử oxi sau khi được bù lại sẽ tiếp tục tham gia phản ứng với *m*-xylen hấp phụ. Như vậy, các kết quả phân tích cho thấy phản ứng oxi hóa *m*-xylen trên xúc tác MnO_2 diễn ra khá phù hợp với cơ chế Mars van Krevelen.

III.3.4. Tiểu kết 3

Phản ứng oxi hóa *m*-xylen trên xúc tác MnO_2 xảy ra giữa *m*-xylen bị hấp phụ và oxi mạng lưới, phù hợp với cơ chế Mars van Krevelen. Sản phẩm của phản ứng oxi hóa *m*-xylen là CO_2 và H_2O.

III.4. XÚC TÁC MnO_2 PHA TẠP Cu ĐỂ XỬ LÝ CÁC HỢP CHẤT VOC

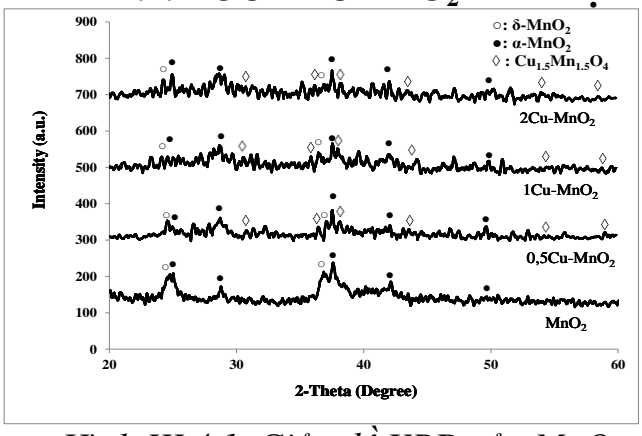

Hình III.4.1. Giản đồ XRD của MnO_2, 0,5Cu-MnO_2, 1Cu-MnO_2, và 2Cu-MnO_2

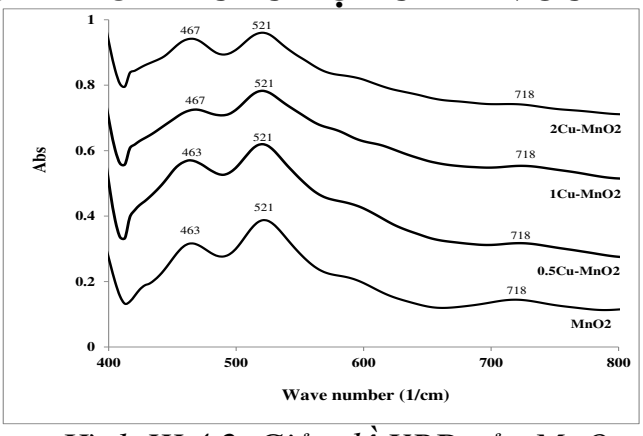

Hình III.4.2. Giản đồ XRD của MnO_2, 0,5Cu-MnO_2, 1Cu-MnO_2, và 2Cu-MnO_2

III.4.1. Kết quả XRD của Cu-MnO_2

Trên giản đồ XRD của các mẫu 0,5Cu-MnO_2, 1Cu-MnO_2 và 2Cu-MnO_2 ở hình III.4.1, có thể quan sát được các pic nhiễu xạ đặc trưng cho α-MnO_2 và δ-MnO_2. Tuy nhiên, chúng xuất hiện với cường độ giảm và xuất hiện không rõ nét. Ngoài ra, trên giản đồ XRD của các mẫu Cu-MnO_2 quan sát được các pic nhiễu xạ đặc trưng cho cấu trúc spinen của hopcalit $Cu_{1,5}Mn_{1,5}O_4$.

III.4.2. Kết quả FTIR của Cu-MnO_2

Có thể quan sát thấy rằng, trên phổ FTIR của các mẫu Cu-MnO_2 đều xuất hiện ba dải hấp thụ vùng 467cm^{-1}, 521cm^{-1} và 718cm^{-1} đặc trưng cho các dao động của MnO_2 mặc dù cường độ của các dải hấp thụ này có giảm nhẹ. Như vậy, việc pha tạp Cu vào MnO_2 đã không phá vỡ cấu trúc của MnO_2 mặc dù mức độ ảnh hưởng đến cấu trúc lớn dần khi hàm lượng Cu pha tạp tăng. Ngoài ra, hopcalit $Cu_{1,5}Mn_{1,5}O_4$ có dải hấp thụ đặc trưng cho dao động biến dạng của Cu–O ở khoảng 523 ÷ 532 cm^{-1}, rất gần với dải hấp thụ đặc trưng của Mn–O. Chính vì vậy, dải hấp thụ dao động này không được thể hiện rõ nét trên phổ FTIR của các mẫu Cu-MnO_2.

III.4.3. Kết quả TEM và HRTEM của Cu-MnO_2

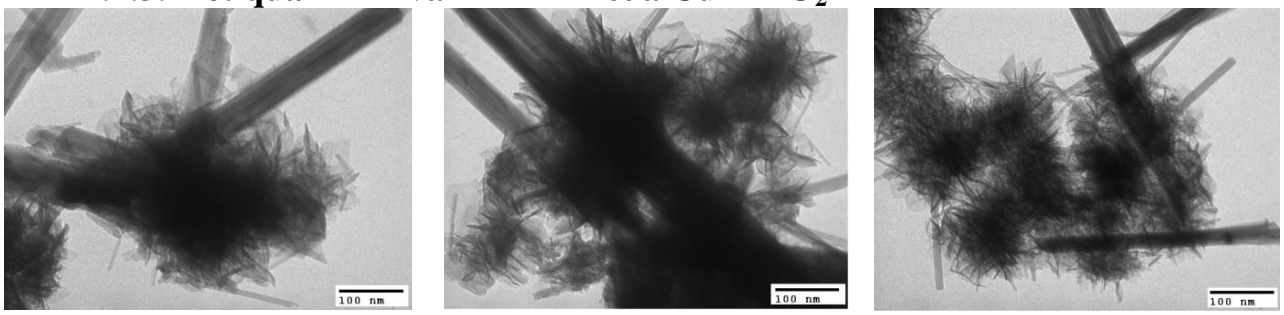

0,5Cu-MnO_2 *1Cu-MnO_2* *2Cu-MnO_2*

Hình III.4.3. Ảnh TEM của 0,5Cu-MnO_2, 1Cu-MnO_2, 2Cu-MnO_2

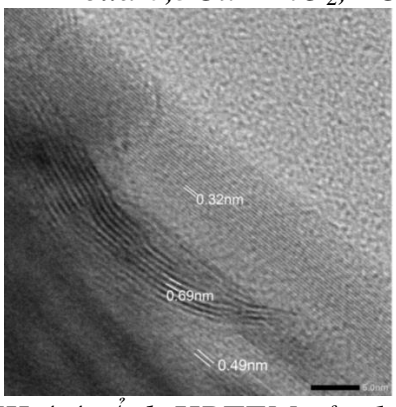

Hình III.4.4. Ảnh HRTEM của 1Cu-MnO_2

Dễ dàng quan sát thấy các mẫu Cu-MnO_2 tổng hợp đều chứa hỗn hợp của dạng nano que có đường kính khoảng 30 ÷ 50 nm và dạng lá có kích thước khoảng 100 ÷ 200nm. Ngoài ra, không quan sát thấy sự biến đổi mạnh về kích thước và hình thái học của vật liệu. Tương tự như MnO_2, các mẫu Cu-MnO_2 cũng chứa đồng thời hai pha α-MnO_2 có cấu trúc ống 1D, dạng que và δ-MnO_2 có cấu trúc lớp 2D, dạng lá. Tuy nhiên, khi quan sát ảnh HRTEM của mẫu 1Cu-MnO_2 trên hình III.4.4, ngoài các vân có khoảng cách 0,7 nm và 0,49 nm như trên ảnh HRTEM của mẫu MnO_2, còn có thể thấy các vân với khoảng cách 0,32 nm. Có thể sự xuất hiện loại vân mới là kết quả của sự hình thành các pha mới trong vật liệu Cu-MnO_2 như đã trình bày khi phân tích kết quả XRD.

III.4.4. Kết quả BET của Cu-MnO_2

Kết quả xác định diện tích bề mặt riêng cho thấy diện tích bề mặt riêng của 1Cu-MnO_2, S_{BET} = 111 m^2/g, lớn hơn so với diện tích bề mặt riêng của MnO_2, S_{BET} = 86 m^2/g. Như vậy việc pha tạp Cu lên MnO_2 không những không làm giảm diện tích bề mặt của MnO_2 mà ngược lại, diện tích bề mặt của vật liệu pha tạp 1Cu-MnO_2 còn tăng lên so với diện tích bề mặt của vật liệu MnO_2 không pha tạp Cu.

Bảng III.4.1. Tính chất xốp của bề mặt MnO_2 và 1Cu-MnO_2

Xúc tác	Diện tích bề mặt riêng (m^2/g)	Độ rộng lỗ xốp trung bình (nm)
MnO_2	86	10,1
1Cu-MnO_2	111	12

III.4.5. Kết quả EDX của Cu-MnO_2

Kết quả xác định thành phần nguyên tố bằng phương pháp EDX cho thấy hàm lượng các nguyên tố thay đổi không nhiều khi pha tạp Cu vào MnO_2. Mặc dù vậy, sự có mặt của Cu trong vật liệu cũng khiến cho phần trăm Mn và K giảm nhẹ. Tỉ lệ K:Mn được xác định có giá trị khoảng 0,18 thấp hơn so với tỉ lệ này ở MnO_2 (~0,2), trong khi đó tỉ lệ O : Mn lại tăng từ 2,5 lên 2,55. Khi pha tạp MnO_2 bằng Cu với hàm lượng Cu dự kiến là 1% theo khối lượng, kết quả phân tích chỉ ra rằng hàm lượng Cu thực tế trong mẫu 1Cu-MnO_2 là 0,9%. Như vậy, Cu đã được pha tạp lên MnO_2 với hiệu suất cao.

Bảng III.4.2. Phần trăm các nguyên tố theo EDX của MnO_2 và 1Cu-MnO_2

Nguyên tố	*MnO_2*		*1Cu-MnO_2*	
	% khối lượng	*% nguyên tử*	*% khối lượng*	*% nguyên tử*
O	39,1	67,8	39,2	68,0
K	7,4	5,3	6,9	4,9
Mn	53,5	27,0	53,0	26,7
Cu	0,00	0,00	0,9	0,4
O:Mn	0,73	2,5	0,74	2,55
K:Mn	13,8	0,2	13,0	0,18

III.4.6. Kết quả XPS của Cu-MnO_2

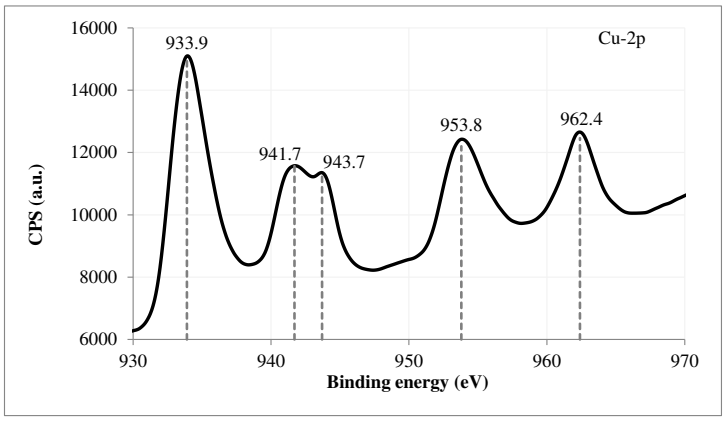

Hình III.4.8. Phổ XPS Cu 2p của 1Cu-MnO_2

Trên phổ XPS Cu-2p của 1Cu-MnO_2 (hình III.4.8) quan sát thấy 2 pic chính Cu 2p3/2 và Cu 2p1/2 với các giá trị năng lượng liên kết tương ứng là 933,9 eV và 953,8eV, chứng tỏ sự tồn tại của Cu^{2+} trong cấu trúc; đồng thời cũng quan sát được 2 pic phụ ở các giá trị năng lượng liên kết 941,7 eV và 962,4 eV. Sự xuất hiện các pic phụ này chỉ xảy ra với các nguyên tố chuyển tiếp có electron không ghép cặp, đặc trưng cho trạng thái của Cu^{2+} (với cấu hình electron $3d^9$) trong vật liệu.

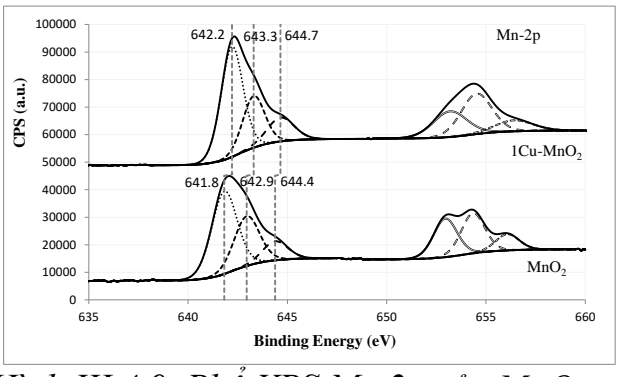

Hình III.4.9. Phổ XPS Mn 2p của MnO_2 và 1Cu-MnO_2

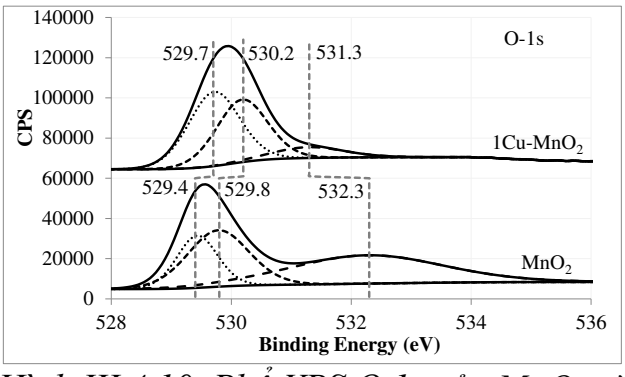

Hình III.4.10. Phổ XPS O 1s của MnO_2 và 1Cu-MnO_2

Việc pha tạp Cu vào MnO_2 cho phép tạo ra vật liệu có hàm lượng Mn^{4+} và Mn^{2+} cao hơn, vì vậy có xu hướng tạo ra nhiều các thành phần oxi hoạt động. Thực vậy, các thành phần oxi hoạt động (theo tín hiệu XPS O 1s) tăng lên đáng kể, từ 33,6% đến 41,2%. Ngoài ra, khi pha tạp Cu vào MnO_2, có sự chuyển dịch các pic đặc trưng cho Mn^{2+}, Mn^{3+} và Mn^{4} và các pic thành phần của O 1s về vùng có năng lượng liên kết cao hơn. Điều này cho thấy, Mn^{n+} và các thành phần oxi trong mẫu 1Cu-MnO_2 hoạt động hơn các thành phần tương ứng trong MnO_2. Hơn nữa, cường độ của tín hiệu XPS của 1Cu-MnO_2 lớn hơn cường độ tín hiệu XPS của MnO_2, chứng tỏ số nguyên tử khuếch tán trên bề mặt 1Cu-MnO_2 lớn hơn số nguyên tử khuếch tán trên bề mặt MnO_2. Kết quả này phù hợp với kết quả BET.

III.4.7. Kết quả TPR-H_2 của Cu-MnO_2

Kết quả nghiên cứu tính chất oxi hóa-khử của vật liệu Cu-MnO_2 bằng phương pháp TPR-H_2 được chỉ ra trên hình III.4.11 và bảng III.4.4.

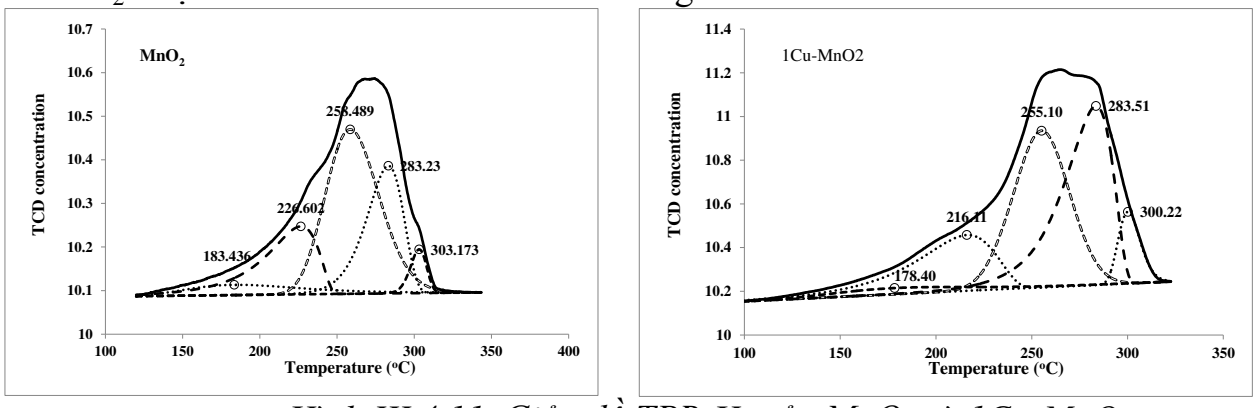

Hình III.4.11. Giản đồ TPR-H_2 của MnO_2 và 1Cu-MnO_2

Trên giản đồ TPR-H_2 của 1Cu-MnO_2 quan sát thấy 5 pic khử ở 178,4°C, 216,1°C; 255,1°C; 283,5°C và 300,7°C với nhiệt độ khử bắt đầu ở khoảng 120°C và kết thúc ở 320°C, trong đó H_2 được tiêu thụ chủ yếu ở ba giai đoạn khử mangan oxit: $MnO_2 \rightarrow Mn_2O_3$ ở khoảng 220°C, $Mn_2O_3 \rightarrow Mn_3O_4$ ở khoảng 255°C và $Mn_3O_4 \rightarrow MnO$ ở khoảng 283°C. So sánh với mẫu MnO_2, các pic khử trên mẫu 1Cu-MnO_2 có xu hướng dịch chuyển về phía vùng nhiệt độ thấp hơn và có lượng hiđro tiêu thụ lớn hơn. Ngoài ra, lượng hiđro tiêu thụ trong toàn bộ khoảng nhiệt độ của 1Cu-MnO_2 9,22 mmol/g, lớn hơn của MnO_2 (8,83mmol/g). Như vậy, việc pha tạp Cu vào MnO_2 đã khiến cho vật liệu dễ bị khử hơn và khử tốt hơn so với vật liệu không pha tạp. Sự chuyển dịch nhiệt độ các pic khử về vùng nhiệt độ thấp hơn có thể là do sự hình thành các cầu liên kết Cu–O–Mn trong pha hopcalit mới, $Cu_{1,5}Mn_{1,5}O_4$, dẫn đến làm tăng độ linh động của các phần tử oxi trong 1Cu-MnO_2 như đã chỉ ra ở kết quả XPS.

III.4.8. Chuyển hóa *m*-xylen trên vật liệu Cu-MnO_2

Các xúc tác Cu-MnO_2 đều thể hiện hoạt tính tốt đối với phản ứng oxi hóa *m*-xylen ở vùng nhiệt độ tương đối thấp. Sản phẩm của quá trình oxi hóa *m*-xylen trên các xúc tác Cu-MnO_2 được xác định theo phương pháp sắc kí khí và FTIR là CO_2 và H_2O. Hơn thế nữa, hoạt tính xúc tác của các mẫu Cu-MnO_2 tổng hợp đều vượt trội so với MnO_2, các xúc tác đều cho phép chuyển hóa hầu như hoàn toàn *m*-xylen ở nhiệt độ < 225°C. Sự tăng hoạt tính xúc tác của 1Cu-MnO_2 so với MnO_2 có thể là do sự tạo thành pha mới hopcalit $Cu_{1,5}Mn_{1,5}O_4$ chứa các cầu liên kết Cu–O–Mn hoạt động hơn, cho phép tạo ra nhiều thành phần oxi hoạt động O_2^{2-}, O^-, O_2^-, V_O, do vậy vật liệu 1Cu-MnO_2 dễ bị khử hơn và dẫn đến hoạt tính xúc tác vượt trội hơn MnO_2.

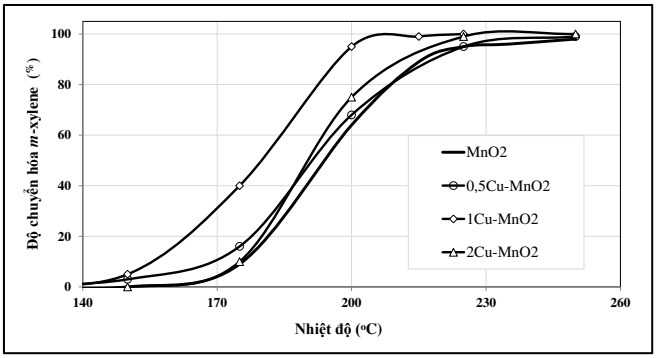

Hình III.4.12. Hoạt tính xúc tác của các mẫu Cu-MnO_2 trong phản ứng oxi hóa m-xylen

Trong nghiên cứu này, khi tăng hàm lượng Cu từ 0% đến 1% thì hoạt tính xúc tác của vật liệu tăng, tuy nhiên khi tiếp tục tăng hàm lượng Cu từ 1% lên 2% thì hoạt tính xúc tác của vật liệu giảm. Như vậy, trong nghiên cứu này hàm lượng Cu thích hợp nhất đưa vào MnO_2 được xác định là 1%.

III.4.9. Tiểu kết 4

Việc pha tạp Cu (0,5% ÷ 2%) vào MnO_2 không phá hủy cấu trúc, hình thái học của vật liệu, và tạo ra pha mới hopcalit $Cu_{1,5}Mn_{1,5}O_4$ hoạt động hơn, làm tăng độ linh động của các phần tử oxi trong cấu trúc, do đó tăng khả năng oxi hóa, dẫn đến sự tăng hoạt tính xúc tác của vật liệu: cho phép chuyển hóa hoàn toàn *m*-xylen ở nhiệt độ 200°C thành CO_2 và H_2O. Hàm lượng Cu pha tạp tối ưu được xác định là 1%.

III.5. NGHIÊN CỨU ĐỘ BỀN CỦA XÚC TÁC Cu-MnO_2 ĐỐI VỚI PHẢN ỨNG OXI HÓA *m*-XYLEN

III.5.1. Độ bền nhiệt

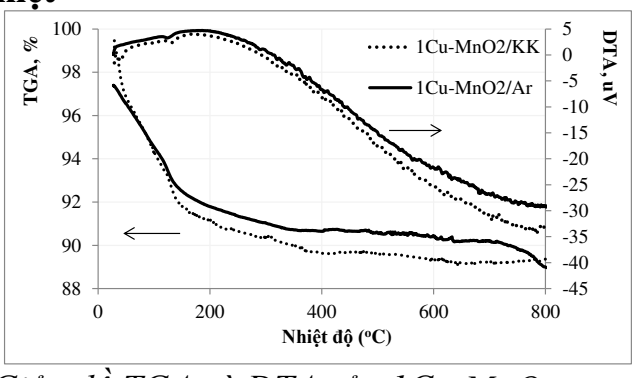

Hình III.5.1. Giản đồ TGA và DTA của 1Cu-MnO_2 trong không khí và Ar

Quá trình phân hủy nhiệt của vật liệu mangan oxit xảy ra theo ba giai đoạn: thoát nước hấp phụ vật lý trên bề mặt vật liệu, ở khoảng nhiệt độ dưới 200°C với sự mất khối khoảng 8% trong môi trường Ar và khoảng 9% trong môi trường không khí; sự thoát của

các phân tử nước và phần tử oxi hấp phụ hóa học trên bề mặt vật liệu, ở khoảng nhiệt độ 200 ÷ 600°C với sự mất khối lượng khoảng 1-2%; giải phóng các phần tử oxi trong cấu trúc, xảy ra ở nhiệt độ khoảng 500÷800°C kéo theo sự mất khối lượng khoảng 1,5% trong môi trường Ar trong khi đó khối lượng của vật liệu gần như không đổi trong môi trường oxi. Như vậy, kết quả phân tích nhiệt ở trên đã chứng tỏ tính bền nhiệt khá cao của vật liệu Cu-MnO_2 tổng hợp.

III.5.2. Hoạt tính xúc tác của vật liệu trong hai chế độ nâng nhiệt và hạ nhiệt

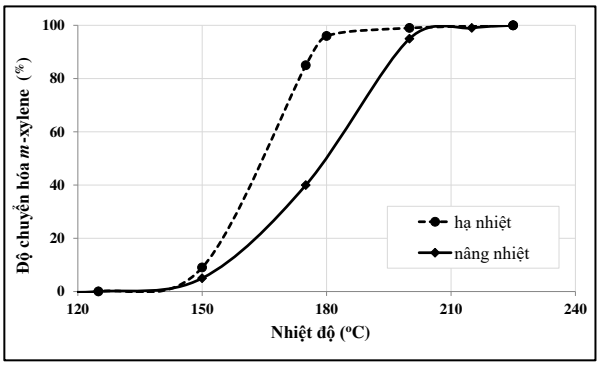

Hình III.5.2. Hoạt tính xúc tác của 1Cu-MnO_2 đối với quá trình oxi hóa m-xylen khi thực hiện phản ứng ở chế độ nâng nhiệt và hạ nhiệt

Có thể dễ dàng quan sát thấy đường trễ khá rộng xuất hiện trong quá trình chuyển hóa *m*-xylen trên xúc tác 1Cu-MnO_2 khi nâng nhiệt và hạ nhiệt. Sự xuất hiện đường trễ này có thể là do *m*-xylen cũng như sản phẩm của phản ứng bị giữ lại trên bề mặt 1Cu-MnO_2 làm giảm hoạt tính của xúc tác.

III.5.3. Độ bền xúc tác theo thời gian

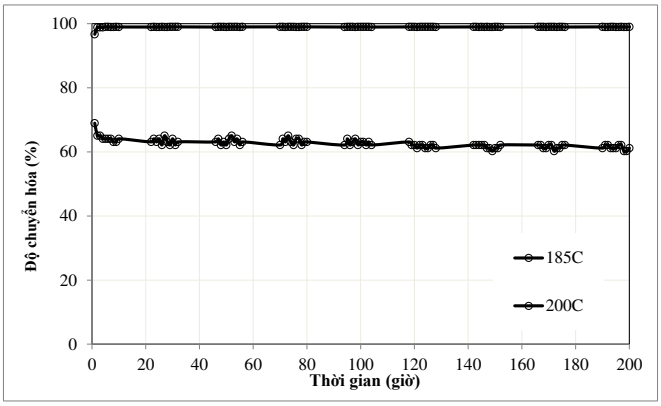

Hình III.5.3. Hoạt tính của xúc tác 1Cu-MnO_2 đối với phản ứng oxi hóa m-xylen theo thời gian

Có thể quan sát thấy, ở 200°C (nhiệt độ mà tại đó 100% *m*-xylen đã chuyển hóa), theo thời gian, hoạt tính của xúc tác hầu như không thay đổi trong suốt khoảng thời gian 200 giờ thực hiện phản ứng. Tuy nhiên, ở nhiệt độ 185°C, có thể quan sát thấy hoạt tính của xúc tác có xu hướng giảm nhẹ theo thời gian. Sự giảm hoạt tính của xúc tác theo thời gian tại nhiệt độ mà độ chuyển hóa < 90% được cho là do sự hấp phụ của chất tham gia phản ứng và các sản phẩm cao phân tử chứa cacbon tạo cốc trên bề mặt xúc tác. Ngoài ra có thể quan sát thấy, đường chuyển hóa *m*-xylen theo thời gian ở 200°C trơn và thẳng, trong khi đó, ở 185°C khá "gồ ghề" do trên bề mặt xúc tác có thể có sự tồn tại của"cốc hoạt động", dẫn tới hiện tượng dao động hoạt tính.

III.5.4. Độ lặp lại của xúc tác

Hoạt tính xúc tác của 1Cu-MnO_2 đối với phản ứng oxi hóa *m*-xylen sau 7 lần thực hiện phản ứng thay đổi hầu như không đáng kể, nhiệt độ phản ứng tăng khoảng 3-5^oC so với nhiệt độ phản ứng khi thực hiện phản ứng lần đầu tiên. Kết quả này cho thấy, xúc tác 1Cu-MnO_2 cho quá trình chuyển hóa *m*-xylen có độ lặp lại cao. Trên giản đồ XRD của MnO_2 sau 7 lần thực hiện phản ứng (hình III.5.5), vẫn quan sát thấy các pic nhiễu xạ đặc trưng cho các cấu trúc α-MnO_2 và δ-MnO_2 và hopcalit $Cu_{1,5}Mn_{1,5}O_4$, mặc dù cường độ các pic có giảm, chứng tỏ cấu trúc của 1Cu-MnO_2 không bị thay đổi nhiều. Ảnh TEM của vật liệu cũng cho thấy, sau 7 lần thực hiện phản ứng, 1Cu-MnO_2 vẫn giữ đồng thời của hai dạng hình thái học là dạng lá và dạng que, tuy nhiên, cũng có thể quan sát thấy có sự co cụm của các lá tạo thành các mảng dày hơn.

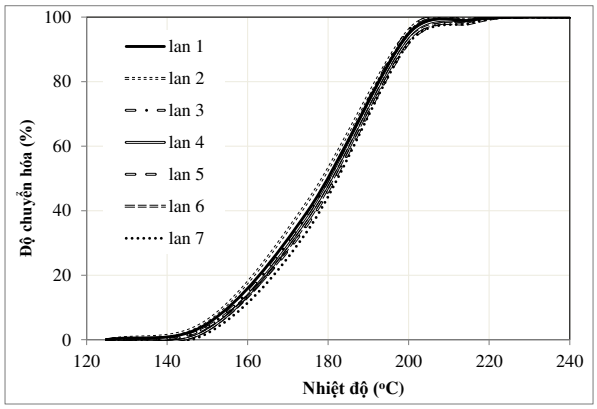

Hình III.5.4. Độ lặp của xúc tác 1Cu-MnO_2 đối với phản ứng oxi hóa m-xylen

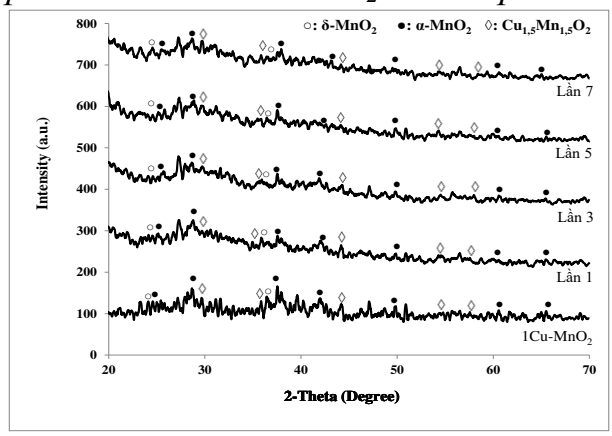

Hình III.5.5. Giản đồ XRD của1Cu-MnO_2 sau 7 lần thực hiện phản ứng

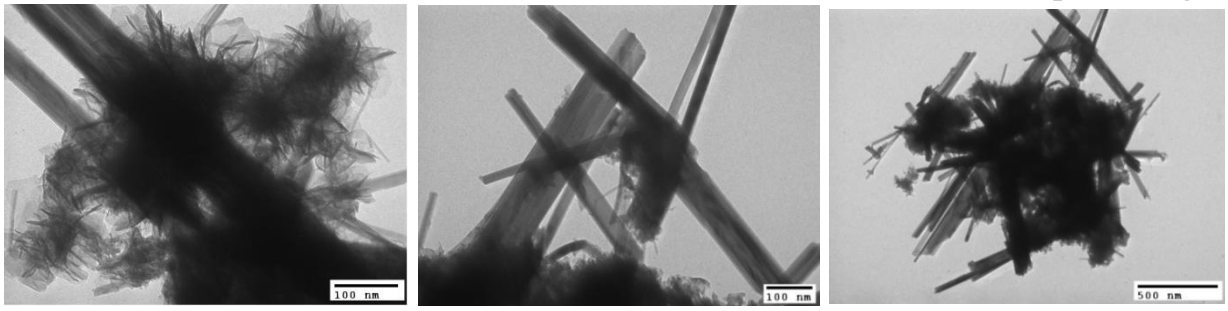

(a) (b) (c)

Hình III.5.6. Ảnh TEM của 1Cu-MnO_2 trước phản ứng (a) và sau 7 lần thực hiện phản ứng (b,c)

III.5.5. Ảnh hưởng của hơi nước

Khi trong dòng khí phản ứng có hơi nước, độ chuyển hóa *m*-xylen đã giảm từ 97% xuống 90%. Tuy nhiên khi ngừng cho hơi nước qua dòng khí phản ứng, hoạt tính của xúc tác với quá trình oxi hóa *m*-xylen lại được phục hồi. Sự giảm hoạt tính xúc tác một cách thuận nghịch của 1Cu-MnO_2 khi có mặt hơi nước trong dòng khí phản ứng có thể là do sự hấp phụ cạnh tranh giữa *m*-xylen và nước trên bề mặt 1Cu-MnO_2. Khi ngừng cho hơi nước qua dòng khí phản ứng, hơi nước trên bề mặt xúc tác đã bị giải hấp để giải phóng các tâm xúc tác.

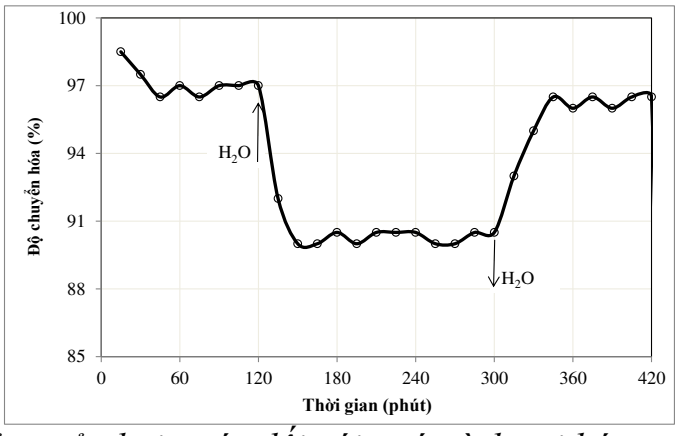

Hình III.5.7. Ảnh hưởng của hơi nước đối với quá trình oxi hóa m-xylen trên 1Cu-MnO_2

III.5.6. Tiểu kết 5

1Cu-MnO_2 là vật liệu có độ bền nhiệt và độ lặp hoạt tính cao cũng như có khả năng duy trì hoạt tính xúc tác cho phản ứng oxi hóa *m*-xylen trong khoảng 200 giờ. Sự hấp phụ của *m*-xylen cũng như sự tích lũy sản phẩm phản ứng trên bề mặt vật liệu là nguyên nhân dẫn đến sự giảm hoạt tính xúc tác của vật liệu ở nhiệt độ thấp. Ngoài ra, sự hấp phụ cạnh tranh của *m*-xylen và hơi nước có thể là nguyên nhân dẫn đến sự giảm thuận nghịch hoạt tính xúc tác của 1Cu-MnO_2 khi có mặt hơi nước trong dòng khí phản ứng.

III.6. XÚC TÁC HỖN HỢP Cu-MnO_2 TRÊN BENTONIT ĐỂ XỬ LÝ CÁC HỢP CHẤT VOC

III.6.1. Kết quả XRD của CuMn-Bent

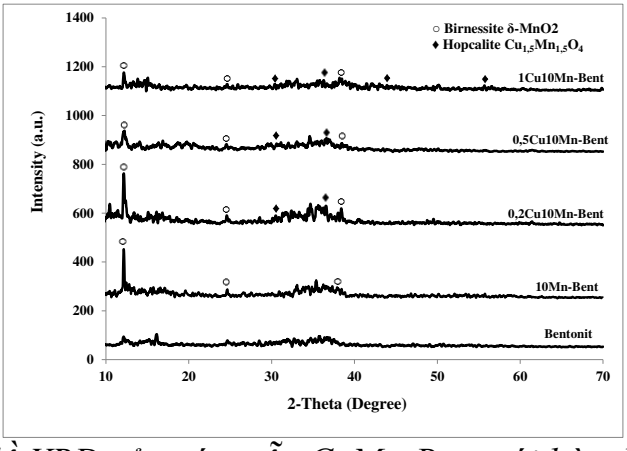

Hình III.6.1. Giản đồ XRD của các mẫu CuMn-Bent với hàm lượng Cu khác nhau

Trên giản đồ XRD của bentonit, các pic nhiễu xạ đặc trưng cho quartz xuất hiện với cường độ rất thấp và thành phần chủ yếu là montmorillonit. Trên giản đồ XRD của 10Mn-Bent quan sát được các pic nhiễu xạ đặc trưng cho cấu trúc của birnessite δ-MnO_2. Có thể là do sự hình thành MnO_2 được thực hiện trên bề mặt của bentonit nên đã cản trở quá trình chuyển pha từ δ-MnO_2 thành α-MnO_2. Sự có mặt của Cu có thể ảnh hưởng đến sự hình

thành cấu trúc của δ-MnO_2 nên các pic nhiễu xạ của δ-MnO_2 xuất hiện với cường độ của chúng giảm dần. Ở giản đồ XRD của mẫu 1Cu10Mn-MnO_2 có thể quan sát được các pic nhiễu xạ của hopcalit, $Cu_{1,5}Mn_{1,5}O_4$.

III.6.2. Kết quả TEM của CuMn-Bent

MnO_2 được hình thành trên bề mặt bentonit dưới dạng các bản lá mỏng. Khi pha tạp thêm Cu vào hệ xúc tác trên bentonit thì MnO_2 vẫn tạo thành các mảng dạng lá mỏng phủ đều lên bề mặt bentonit. Ngoài ra, khi pha tạp Cu vào hệ xúc tác MnO_2/bentonit có thể quan sát thấy MnO_2 phân tán tốt hơn.

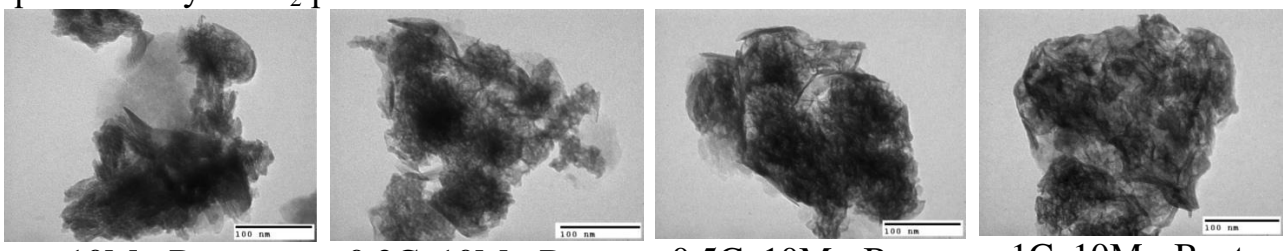

10Mn-Bent 0,2Cu10Mn-Bent 0,5Cu10Mn-Bent 1Cu10Mn-Bent

Hình III.6.2. Ảnh TEM của các mẫu CuMn-Bent

III.6.3. Kết quả TPR-H_2 của CuMn-Bent

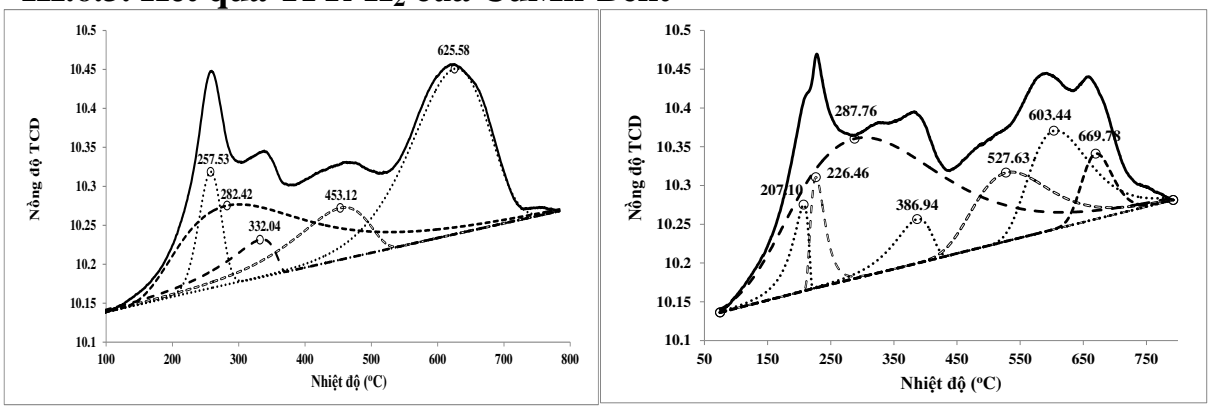

10Mn-Bent 1Cu10Mn-Bent

Hình III.6.3. Giản đồ TPR-H_2 của 10Mn-Bent, 1Cu10Mn-Bent

Bảng III.6.1. Lượng hiđro tiêu thụ của MnO_2, 1Cu-MnO_2, 10Mn-Bent, 1Cu10Mn-Bent

MnO_2		**1Cu-MnO_2**		**10Mn-Bent**		**1Cu10Mn-Bent**	
Nhiệt độ pic khử (°C)	H_2 tiêu thụ - mmol/g	Nhiệt độ pic khử (°C)	H_2 tiêu thụ - mmol/g	Nhiệt độ pic khử (°C)	H_2 tiêu thụ - mmol/g	Nhiệt độ pic khử (°C)	H_2 tiêu thụ - mmol/g
183,4	0,54	178,4	0,32	-	-	207,1	0,18
226,6	1,71	216,1	1,78	257,5	0,26	226,5	0,18
258,5	3,79	255,1	3,23				
283,2	2,06	283,5	3,32	282,4	1,05	287,8	2,29
303,2	0,30	300,7	0,55	332,0	0,21	386,9	0,19
-	-	-	-	453,1	0,41	527,6	0,59
-	-	-	-	625,6	1,29	603,4	0,66
						669,8	0,22
Tổng	**8,40**	**Tổng**	**9,20**	**Tổng**	**3,22**	**Tổng**	**4,31**

Trên giản đồ TPR-H_2 của 10Mn-Bent quan sát thấy 5 pic khử tại các nhiệt độ 257,5°C; 282,4°C; 332,0°C; 453,1°C và 625,6°C. Hai pic khử ở nhiệt độ thấp hơn 300°C: 257,5°C; 282,4°C trùng với các pic khử của MnO_2 được gán cho quá trình khử của MnO_x

phân tán tốt trên bề mặt bentonit, có xu hướng dịch chuyển về phía vùng nhiệt độ thấp hơn so với trên MnO_2. Có thể do có sự tương tác của MnO_2 với bentonit dẫn đến sự tăng độ linh động của các phần tử oxi tham gia vào quá trình khử này. Các pic khử tại nhiệt độ 332,0°C; 453,1°C và 625,6°C được cho là tương ứng với quá trình khử MnO_2 hoặc Mn_2O_3 thành Mn_3O_4; Mn_3O_4 thành MnO và Mn_2O_3 thành MnO của các MnO_x liên kết với bề mặt của chất mang.

Trên giản đồ TPR-H_2 của 1Cu10Mn-Bent vẫn quan sát thấy các pic đặc trưng cho quá trình khử của MnO_2 phân tán trên bentonit. Ngoài ra còn quan sát được hai pic khử ở vùng nhiệt độ thấp 207,1°C và 226,5°C, có thể là do quá trình khử Cu^{2+} và Mn^{n+} trong pha hopcalit $Cu_{1,5}Mn_{1,5}O_4$ hoạt động, chứa nhiều phần tử oxi linh động hơn và dễ dàng tham gia vào quá trình khử hơn. Việc đưa thêm Cu vào vật liệu cũng có thể khiến cho MnO_2 phân tán tốt hơn trên bề mặt bentonit hơn làm tăng thành phần pha hoạt động phân tán, dẫn đến sự tăng đáng kể lượng hiđro tiêu thụ: từ 3,22 mmol lên 4,31 mmol. Tuy nhiên, lượng hiđro tiêu thụ này vẫn ít hơn nhiều so với lượng hiđro cần dùng cho quá trình khử MnO_2 (8,83mmol) và 1Cu-MnO_2 (9,20 mmol). Điều này được giải thích do hàm lượng thấp hơn của pha hoạt động MnO_2 và $Cu_{1,5}Mn_{1,5}O_4$ trong mẫu 10Mn-Bent và 1Cu10Mn-Bent.

III.6.4. Kết quả xác định hoạt tính xúc tác của CuMn-Bent với phản ứng oxi hóa *m*-xylen

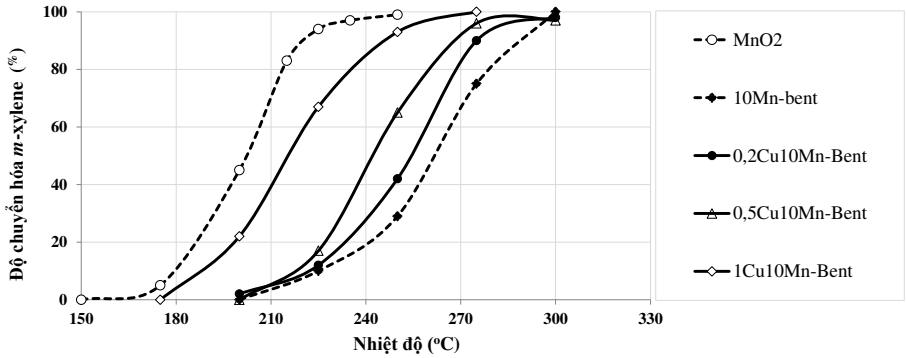

Hình III.6.4. Hoạt tính xúc tác của CuMn-Bent đối với phản ứng oxi hóa m-xylen.

Khi tăng hàm lượng Cu từ 0% đến 1% thì hoạt tính xúc tác của vật liệu đã tăng lên một cách đáng kể. Quy luật thay đổi hoạt tính xúc tác của các mẫu MnO_2 và CuMn-Bent hoàn toàn phù hợp với kết quả TPR-H_2 đã phân tích ở trên. Như vậy, việc đưa thêm Cu vào MnO_2-Bent đã tạo ra pha hopcalit hoạt động, làm tăng độ linh động của oxi, và tăng khả năng oxi hóa của vật liệu, do đó tăng hoạt tính xúc tác đối với quá trình chuyển hóa VOC. Đặc biệt trên mẫu 1Cu10Mn-Bent, ở 180°C *m*-xylen đã bắt đầu chuyển hóa và gần như 100% *m*-xylen đã bị oxi hóa hoàn toàn ở nhiệt độ 250°C. Độ chuyển hóa *m*-xylen trên xúc tác 1Cu10Mn-Bent đã gần như có thể so sánh với xúc tác MnO_2 trong khi thành phần xúc tác trong 1Cu10Mn-Bent chỉ chiếm khoảng 10% so với MnO_2.

III.6.5. Tiểu kết 6

Việc phân tán Cu-MnO_2 lên bentonit đã hình thành δ-MnO_2 và pha hopcalit hoạt động trên bề mặt bentonit, tạo ra xúc tác hỗn hợp CuMn-Bent thể hiện hoạt tính xúc tác oxi hóa cao, cho phép chuyển hóa hoàn toàn *m*-xylen ở khoảng 250°C với hàm lượng đưa vào chỉ là 1% Cu và 10% Mn. Kết quả này cho thấy CuMn-Bent là xúc tác tốt, cho phép xử lý hiệu quả *m*-xylen ở nhiệt độ tương đối thấp; do vậy, có tiềm năng ứng dụng cao trong xử lý các hợp chất VOC trong dòng khí thải ô nhiễm.

KẾT LUẬN

Từ những nghiên cứu đã được thực hiện trong phạm vi của luận án các kết luận có thể được rút ra là:

1. Đã nghiên cứu tổng hợp mangan oxit MnO_x bằng các phương pháp kết tủa, oxi hóa, khử với các tác nhân khác nhau, thu được sản phẩm có cấu trúc và hình thái học khác nhau. Hoạt tính xúc tác của MnO_x tăng theo chiều tăng số oxi hóa trung bình của Mn, theo thứ tự $Mn_3O_4 < Mn_2O_3 < MnO_2$. Phương pháp oxi hóa $Mn(NO_3)_2$ bằng $KMnO_4$ kết hợp với quá trình thủy nhiệt tạo ra sản phẩm MnO_2 có hoạt tính xúc tác tốt nhất đối với quá trình chuyển hóa *m*-xylen.
2. Bằng các phương pháp đặc trưng thích hợp như XRD, BET, TEM, HRTEM, XPS, FTIR, TPR-H_2, EDX…đã chứng minh, cấu trúc lớp δ-MnO_2 dạng lá là sản phẩm trung gian trong quá trình hình thành cấu trúc ống α-MnO_2 dạng que. Quá trình chuyển pha kéo theo sự thay đổi thành phần oxi trong MnO_2, là yếu tố quyết định đến hoạt tính xúc tác của vật liệu. Đặc biệt, khi tỉ lệ $KMnO_4$: $Mn(NO_3)_2$ là 3:1 và thời gian thủy nhiệt là 2 giờ, sản phẩm thu được chứa đồng thời δ-MnO_2, α-MnO_2 và pha trung gian giữa hai pha này, có diện tích bề mặt lớn, chứa nhiều thành phần oxi linh động và thể hiện hoạt tính xúc tác tốt nhất, chuyển hóa hoàn toàn *m*-xylen ở nhiệt độ 220°C. Luận án đã chỉ ra rằng, quá trình oxi hóa *m*-xylen trên xúc tác MnO_2 phù hợp với cơ chế Mars van Krevelen tạo ra sản phẩm là CO_2 và H_2O.
3. Luận án đã chứng minh sự pha tạp Cu lên MnO_2 hình thành thêm pha mới hopcalit $Cu_{1,5}Mn_{1,5}O_4$, chứa các phần tử oxi linh động hơn. Đây chính là nguyên nhân làm tăng hoạt tính xúc tác oxi hóa của MnO_2. Xúc tác MnO_2 pha tạp 1% Cu đã oxi hóa hoàn toàn *m*-xylen ở nhiệt độ thấp, 200°C. Xúc tác có độ bền và độ lặp cao. Sự hấp phụ cạnh tranh của H_2O và *m*-xylen là nguyên nhân dẫn đến sự giảm thuận nghịch hoạt tính xúc tác của vật liệu khi có mặt hơi nước.
4. Luận án cũng chỉ ra rằng, MnO_2 pha tạp Cu khi phân tán trên bề mặt bentonit dưới dạng δ-MnO_2, đồng thời tạo ra pha hopcalit hoạt động, có thể oxi hóa *m*-xylen ở nhiệt độ tương đối thấp, khoảng 250°C. Hàm lượng xúc tác phù hợp nhất được xác định là chứa 1% Cu và 10% Mn.

Các kết quả nghiên cứu thu được trong phạm vi của luận án đã chỉ ra rằng, hệ xúc tác trên cơ sở MnO_2 là ứng cử viên có nhiều triển vọng trong quá trình xử lý VOC ở nhiệt độ thấp.

KIẾN NGHỊ VỀ NHỮNG NGHIÊN CỨU TIẾP THEO

A. Những đóng góp mới của đề tài luận án

- Luận án đã chỉ ra phương pháp oxi hóa khử kết hợp với xử lý thủy nhiệt là phương pháp phù hợp nhất để tổng hợp mangan oxit có khả năng xúc tác tốt cho quá trình oxi hóa các hợp chất VOC.
- Đã chỉ ra xúc tác chứa đồng thời các pha δ-MnO_2, α-MnO_2 và pha trung gian giữa chúng thể hiện hoạt tính xúc tác vượt trội đối với phản ứng oxi hóa *m*-xylen; đồng thời cũng xây dựng được quy trình tổng hợp xúc tác hỗn hợp pha này.
- Đã xác định được vai trò của oxi bề mặt đối với phản ứng oxi hóa *m*-xylen trên MnO_2 và chỉ ra phản ứng oxi hóa *m*-xylen trên xúc tác MnO_2 phù hợp với cơ chế Mars van Krevelen.
- Luận án cũng đã sử dụng phương pháp FTIR để phân tích thành phần cả chất hữu cơ và vô cơ trong hỗn hợp sản phẩm khí của phản ứng.

B. Những kiến nghị về những nghiên cứu tiếp theo

- Thay đổi các điều kiện thực nghiệm để làm sáng tỏ cơ chế của phản ứng, xác các tham số động học của phản ứng; làm rõ tương tác giữa pha hoạt động Cu-MnO_2 với chất mang bentonit cũng như làm rõ vai trò của bentonit trong quá trình oxi hóa *m*-xylen.
- Nghiên cứu độ bền của xúc tác Cu-MnO_2 trên chất mang bentonit và các yếu tố ảnh hưởng.Thiết kế, xây dựng quy trình xử lý VOC bằng hệ xúc tác trên cơ sở MnO_2 mang trên bentonit, hướng tới ứng dụng trong quy mô công nghiệp.

DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH ĐÃ CÔNG BỐ

1. Nguyen Thi Mo, Phung Thi Lan, Le Minh Cam (2015), *Hydrothermal synthesis of α-MnO_2 nanorods for the catalytic oxidation of m-xylene*. The journal of catalysis and adsorption, 4 (N^o4), 167-173.
2. Nguyễn Anh Ngọc, Nguyễn Thị Mơ, Lê Minh Cầm (2016), *Hoạt tính xúc tác của cryptomelane và birnessite tổng hợp bằng phương pháp thủy nhiệt đối với phản ứng oxi hóa m-xylen*, Tạp chí xúc tác và hấp phụ, 5 (3), 45-51.
3. Nguyen Thi Mo, Le Minh Cam (2017), *Study on the effect of nano MnO_2 structure on their catalytic performance in the oxidation of m-xylene*, Седьмая Международная научная конференция "химическая термодинамика и кинетика", 210-211.
4. Nguyễn Thị Mơ, Hoàng Văn Hùng, Lê Minh Cầm (2017), *Tổng hợp điều khiển pha MnO_2 ứng dụng làm xúc tác cho quá trình oxi hóa m-xylen*, Tạp chí xúc tác và hấp phụ, 6 (2), 155-160.
5. Nguyen Thi Mo, Le Minh Cam (2017), *Study on the synthesis of MnO_x used as catalysts for the oxidation of m-xylene*, ASAM-6, 180-185.
6. Lê Minh Cầm, Nguyễn Thị Mơ (2017), *Xúc tác mangan oxit để xử lý VOC ở nhiệt độ thấp và quy trình chế tạo xúc tác này* – Bằng sáng chế (đã chấp nhận đơn).
7. Nguyễn Thị Mơ, Lê Minh Cầm (2018), *Nghiên cứu hoạt tính xúc tác của MnO_2 pha tạp Cu phân tán trên chất mang bentonit đối với phản ứng oxi hóa m-xylen*, Tạp chí Hóa học, 56 (6E2) (đã nhận đăng).
8. Nguyen Thi Mo, Le Minh Cam, *Study the stability of Cu-doped manganese oxide catalyst in the oxidation of m-xylene*, Russian Journal of Physical Chemistry A (submitted).
9. Nguyen Thi Mo, Le Minh Cam, Nguyen Hoang Hao, Hoang Van Hung, *Synthesis of $CuMnO_x$-Bentonite as oxidative catalysts for m-xylene treatment*, Atmospheric Environment (submitted).